

WEST-VLAANDEREN

Door de jaren 1836-1936 heen.

Redevoering op 1 October 1937
uitgesproken ter gelegenheid der
Opening van den gewonen zitting
van den Provincialen Raad van
■ ■ West-Vlaanderen ■ ■

door

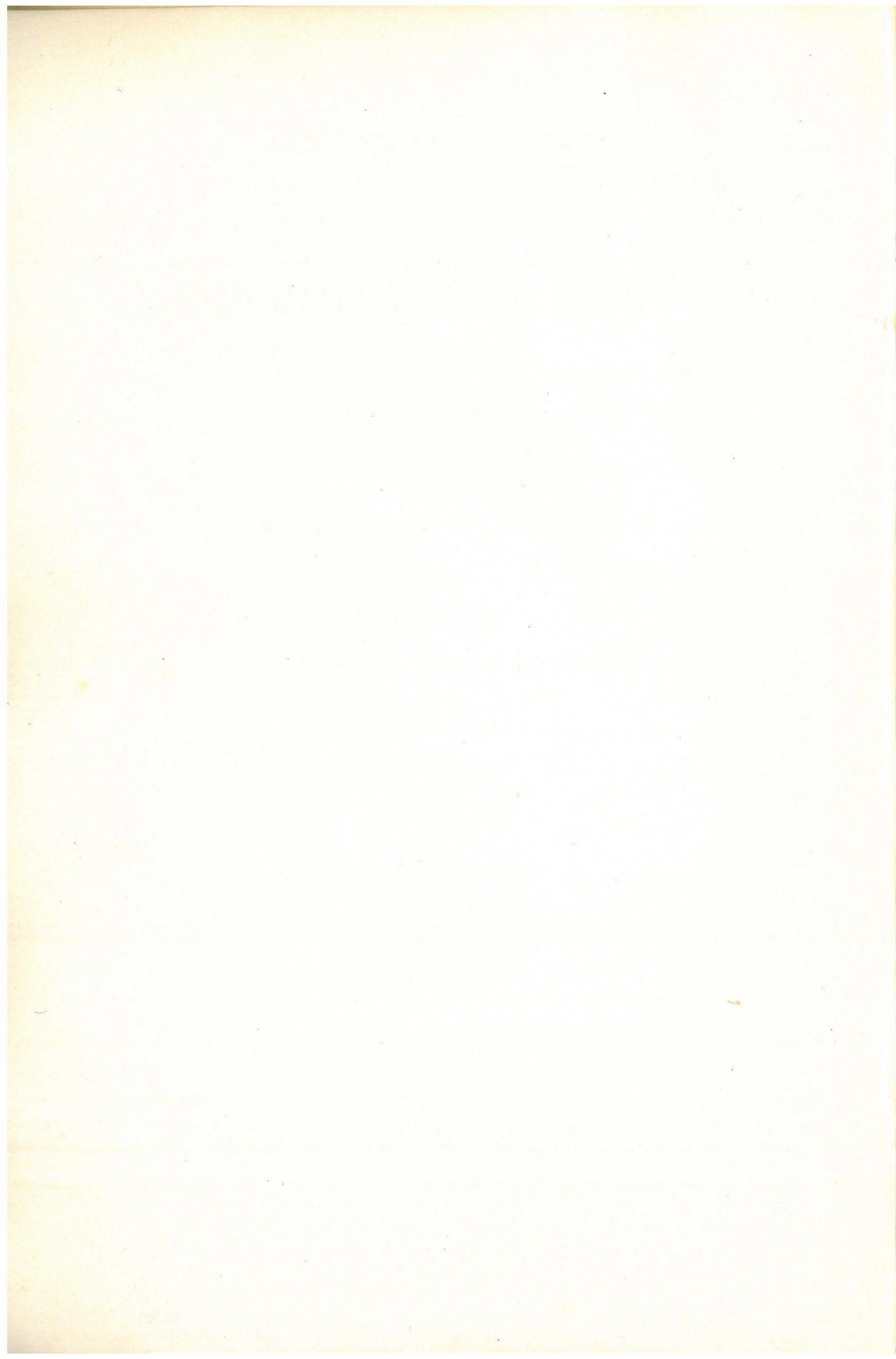
Heer H. BAELS

GOUVERNEUR DER PROVINCE

BRUGGE
DRUKKERIJ VERBEKE-LOYS
Wulfhagestraat, 8.

—
1937.

WEST-VLAANDEREN

Door de jaren 1836-1936 heen.

Redevoering op 1 October 1937
uitgesproken ter gelegenheid der
Opening van den gewonen zittijd
van den Provincialen Raad van
■ ■ West-Vlaanderen ■ ■

door

Heer H. BAELS

GOUVERNEUR DER PROVINCE

BRUGGE
DRUKKERIJ VERBEKE-LOYS
Wulfhagestraat, 8.

1937.

Mijnheer de Voorzitter,

Mevrouw, Mijne Heeren,

Verleden jaar was het me gegund, bij het vieren van de ééne eeuw oud provinciewet, de geschiedenis voor te leggen van onze gowinrichtingen alsmede de grondlijnen welke, in 1936, tot het opbouwen van ons provinciaal statuut gediend hadden.

Nadruk leggend op het noodzakelijk behoud der besturen per streek, niet alleen omdat dit met overerving en gebruiken overeenstemde, niet alleen omdat dit een tegenhanger is van centraliseerende onplooibaarheid, doch vooral wegens de ontelbare mogelijkheden voor beter ingrijpen in dichtbeschouwde toestanden, wees ik op het vruchtbaar gevolg, in ieder provincie op zichzelf genomen en niet het minst in de onze.

Het was een verklaring, een bevestiging. En eenieder, ietwat op de hoogte van uwe werkzaamheid kon er ongetwijfeld mede instemming betuigen.

Het schijnt me echter natuurlijk dat een relaas van deze werkdadigheid, onder al haar vormen hier worde neergeschreven.

Geen nieuwigheden zijn het voor U die het jaarlijksch verslag en de begrooting naziet. Maar wel treffend zal het slaan op den buitenstaander, min bekend met de stille doch onophoudende en veelomvattende arbeidskracht van het provinciale werktuig.

En ook voor U, Mevrouw, Mijne Heeren, zal het overschouwen van overvloedige benaarstiging door uw voorgangers en U zelve, U den ernst van uwe zending doen gevoelen en meteen de fierheid dat veel, oneindig veel ten gunste van uw

volk, uw gemeenschap, uw kleine vaderland, kan uitgewerkt worden.

De Provincie is een levend organisme dat roert en beweegt, dat verkwikt en bezielt, met scheppingskracht en heelvermogen.

Een levend organisme dat zich aanpast aan den dag, draait en wentelt naar den verschillenden aard der veranderlijke tijden, naar verbetering en vollediging streeft ingevolge de ontwikkeling der immer evolueerende menschheid.

Als ik de redevoering lees van den eersten Gouverneur van West-Vlaanderen, in Juli 1837 uitgesproken en de gegevens ervan vergelijk met diegene welke binnen enkele stonden aan U overgemaakt worden, dan zijn er twee vaststellingen te merken : het verruimen van onze hedendaagsche bemoeienissen en het verhoogen der cijfers in gelijkaardige posten.

Niet dat ik misprijzend op de betrachtingen van de eerste jaren van 's lands onafhankelijkheid wil neerzien, want bij den aanvang was alles te bewerken en iets beginnen te doen is even moeilijk als voort of beter doen. Maar opvallend is hoe het stoffelijk en maatschappelijk en verstandelijk leven zich opgeschroefd heeft naar hooger eischen. En hoe nieuwe vraagstukken zijn opgerezen en hoe het bestaan van den enkeling en van de gemeenschap zich ontwikkeld heeft en ook ingewikkeld.

Onvermijdelijk zullen in de nakomende opsommingen enkele punten verschijnen welke niet of min in provinciale bevoegdheid vallen, doch veeleer in deze van het centraal bestuur. Zij stellen toch een beeld voor van zekere provinciale aangelegenheden en warèn daarom, naar ons oordeel, niet uit te schakelen.

BEVOLKING. GEMEENTEN IN DE PROVINCIE.

BEVOLKING :

Het bevolkingscijfer in onze gouw bedroeg op 1 Januari 1836 : 621.816. Op 31 December 1936 telt West-Vlaanderen 954.463 inwoners.

Hierna de tabel van de volkstellingen op de aangeduide datums :

Op 1 Januari 1836	:	621.816
15 October 1846	:	643.004
31 December 1856	:	624.912
31 December 1866	:	642.217
31 December 1876	:	684.468
31 December 1880	:	691.764
31 December 1890	:	738.442
31 December 1900	:	805.236
31 December 1910	:	874.135
31 December 1920	:	803.687
31 December 1930	:	901.588
31 December 1935	:	946.862

WIJZIGING AAN GEMEENTEGRENZEN. — In onze Provincie waren er, in 1837, 15 steden en 233 gemeenten. Zeven nieuwe gemeenten werden sedert voornoemd jaartal opgericht, nl. achtereenvolgens Ploegsteert, Schuiferskapelle, Poelkapelle, De Panne, Hertsberge, Veldegem en Houthulst. Anderzijds werden de gemeenten Mariakerke en St. Pieters op den Dijk ingelijfd respectievelijk bij Oostende en Brugge, zoodat de provincie nu 253 gemeenten omvat.

PROVINCIALE VERKIEZINGEN. GELDMIDDELEN.

a) VERKIEZINGEN VAN DE PROVINCIALE RADEN 1836-1936.

Om het kiesstelsel na te gaan kan deze eeuw in drie perioden verdeeld worden :

1°) De periode van het **censitair** kiesrecht, dwz. dat men om te mogen kiezen een cijns van een zeker bedrag aan het rijk moest betalen (zie de kieswet van 3-8-1831). Deze kiescijns werd herhaaldelijk verlaagd, nl. in 1848 tot 42,36 fr. waardoor het aantal kiezers voor onze provincie bijna verdubbelde, later nog met de helft verminderd in 1871.

De wet van 30-3-1870 had den kiescijns verlaagd voor de dragers van een diploma van het middelbaar onderwijs. Hiermee is een overgangperiode begonnen, waarin nu naast den cijns ook de bekwaamheid in acht genomen wordt. Inderdaad door de wet van 24-8-1883 worden een groot aantal categorieën van personen tot het kiesrecht voor de provincie en de gemeente toegelaten wegens hun bekwaamheid; zij worden capacitairen geheeten in tegenstelling met de censitaire kiezers en zijn ontslagen van alle voorwaarden betreffende het betalen van den cijns.

2°) Het censitaire kiesrecht werd echter voor de wetgevende verkiezingen volledig afgeschaft ingevolge de grondwetswijziging van 1893. In de plaats wordt het **meervoudig** kiesrecht ingevoerd. Bijgevoegde stemmen worden toegekend aan bezitters en capacitairen. Het stemrecht wordt eveneens verplichtend. Deze hervorming werd door de wet van 29 Juni 1894 uitgebreid tot de provinciale verkiezingen aangezien de

provinciale raden voortaan verkozen zullen worden door de burgers, ingeschreven als kiezers voor den Senaat.

3°) De wet van 9 Mei 1919 wijzigd nog eens ten gronde de voorwaarden voor het kiesrecht door het invoeren van het algemeen enkelvoudig kiesrecht, ingevolge de wet van 18 October 1921 toegepast op het provinciaal electoraat.

Het aantal leden van den Provincialen Raad bedroeg, in 1836, 64 en is naeenvolgens vermeerderd geworden tot 68 (wet 29 Februari 1860) tot 69 (wet van 27 Mei 1872) tot 71 (wet van 13 Mei 1878) tot 76 (wet van 9 Mei 1882), tot 80 (wet van 19 October 1921).

De Provinciale Raad bestond uit twee helften, om de twee jaar te vernieuwen. Er dient echter aangestipt dat er, gedurende den oorlog, geen verkiezingen gehouden werden voor de provincieraden. De mandaten van de eerste reeks, die in 1916 moesten vervallen, werden verlengd door de wet van 1919 en de overleden en ontslagnemende leden werden niet vervangen. De provincieraad heeft, gedurende den oorlog, enkel vergaderd om beslissingen te nemen nopens de oorlogsbelasting door de bezettende overheid ten laste van de bevolking gelegd, om de rekeningen van de provinciale fondsen goed te keuren en om het provinciaal budget te stemmen.

Gedurende de oorlogsjaren, was het grootste deel der provincie bezet, zoodat er geen spraak meer kon zijn van de voortzetting van het provinciaal leven; alleen twee arrondissementen konden verder functionneeren, nl. die van Veurne en Ieper. De onbezette gemeenten werden afgescheiden van den zetel van de Bestendige Deputatie en hingen af van het Provinciaal Bestuur, eerst gevestigd te Veurne, van 1915 af te De Panne, en op 15 November 1918 terug naar Brugge overgebracht.

b) PROVINCIALE REKENPLICHTIGHEID.

Het is wel belangrijk enkele cijfers uit de provinciale begrotingen in vergelijking te stellen.

De begrooting voor 1836 bedroeg 440.316 fr. 39.

Deze voor 1936 : fr. 40.561.206, wat dus nagenoeg terugkomt op een vertiendubbeling van uitgaven.

Had de Provincie, bij haar ontstaan in de Belgische Wetgeving, geen schuld, dan beloopt deze op 31 December 1936 fr. 12.202.246.—

De meeste bekommerring van den Raad, dus de meeste uitgaven, gaat jarenlang om zeggens uitsluitend naar het verkeer : werken aan rivieren, vaarten en banen, later buurtspoorwegen.

Tengevolge van de sociale stroomingen gaat de belangstelling enkele jaren vóór den oorlog reeds, benevens de openbare werken, naar landbouw, weldadigheid en sociale voorzorg.

Hierna enkele bepaalde cijfers, waaruit ook de berekening kan opgemaakt worden van de ontvangsten en de verscheidene geïnde belastingen, welke het leven van de Provincie moeten mogelijk maken.

RETROSPECTIEF OVERZICHT VAN DEN TOESTAND DER PROVINCIALE COMPTABILITEIT 1836-1936.

1. De begrooting voor het jaar 1836 beliep

fr. 440.316.39

De **inkomsten** waren beraamd als volgt :

overschot van voorgaande dienstjaren	fr. 163.876.62
6 opcentimes op de grondbelasting en	
de personeele belasting	fr. 204.416,06
Opbrengst van rechten op barreelen op	
wegen, sluizen en bruggen	fr. 76.848,27
Andere opbrengsten	fr. 18.935,83

In **uitgaven** waren de grootste posten voor-
zien voor werken aan havens, rivieren,
vaarten en provinciale banen, te zamen : fr. 338.860,—

De provinciale opcentimes waren geschat :

1 opc. op de grondbelasting :	fr. 23.444	} fr. 34.050,—
1 opc. op de person. belast. :	fr. 10.606	

De provincie had geen **schuld**.

2. Ten jare **1870** verdwenen de barreelrechten.

De begrooting voor dit jaar beliep fr. 1.720.304,33

Als voornaamste bronnen van **inkomsten**

worden aangestipt :

Overschot van voorgaande dienstjaren fr. 46.599,57

Provinciale opcentimes :

17 1/2 op de grondbelasting

15 op de person. belasting

fr. 577.220,93

Taksen op honden en paarden

fr. 82.000,—

Andere opbrengsten

fr. 121.858,50

Opbrengsten van leeningen

fr. 775.000,00

Provinciaal landbouwfonds

fr. 117.625,—

De meest merkbare posten in **uitgaven** waren :

1) de kredieten voor het uitvoeren van

werken aan wegen en vaarten, fr. 269.000,—

2) buitengewone werken (in de begroo-

ting niet gedetailleerd) uit te voeren

met de opbrengst der leening van fr. 775.000

Een **provinciaal opcentiem** was geschat :

1) op de grondbelasting fr. 22.777,—	} fr. 34.684,—
2) op de person.-belast. fr. 11.907,—	

N.B. Er is dus bijna geen verschil
tusschen de waarde van de opcentimes in
1836 en deze in 1870 :

De provinciale **schuld** beliep in 1870 fr. 1.056.881

3. De begrooting voor **1913**, het jaar vóór den oorlog, beliep
na schrapping van twee posten voor orde fr. 3.041.969,87

Bijzonderste bronnen van **inkomsten** :

Overschot van voorgaande dienstjaren fr. 19.070,54

Provinciale opcentimes :

16 op de grondbelasting	}	fr. 1.144.661,30
27 op de personeele belasting		
12 op het patentrecht		

Prov. taksen op de rijwielen fr. 400.000	}	fr. 1.046.700,—
honden en paarden fr. 199.000		
drank- en tabakslijterijen fr. 284.000		
andere voorwerpen fr. 163.700		

Andere inkomsten fr. 2.582.608,57

Uitgaven :

Voor openbare werken waren kredieten

uitgetrokken voor	fr. 896.613,—
buurtspoorwegen	fr. 478.059,—
openbaar onderwijs	356.100,—
landbouw	228.820,—
Weldadigheid en sociale voorzorg	457,500,—

In 1913 bracht 1 prov. opcentiem op :

op grondbelasting fr. 30.728	}	fr. 58.108,—
op person. belasting fr. 21.630		
op patentrecht fr. 5.750		

De provinciale schuld beliep fr. 3.424.881,—

4. Het totaal van de provinciale begrooting voor
1936 was fr. 40.561.206

Inkomsten :

Geraamd boni op 1 Januari 1936	fr. 4.225.287,47
Aandeelen in de rijksbelastingen	8.115.680,—
40 opcentimes op de rijksaandeel- belastingen	16.880.000,—
Provinciale belastingen op honden en paarden	fr. 2.070.000
tabak- en drankslij- terijen	1.030.000
rijwielen	5.250.000
andere voorwerpen	573.000
andere bronnen van inkomsten	fr. 1.709.330,—

Uitgaven :

voor openbare werken	fr. 7.771.500,—
voor buurtspoorwegen	1.950.000,—
voor openbaar onderwijs	5.648.183,80
voor landbouw	860.600,05
voor weldadigheid en sociale voorzorg	25.732.104,—

In 1936 was 1 **prov. opcentiem** geschat als volgt :

grondbelasting	fr. 274.000
bedrijfsbelasting	144.000
belasting op inkomsten van aangewende kapi- talen	4.000

De provinciale **schuld** op 31 December 1936
beliep fr. 12.202.246,—

VOLKSGEZONDHEID. WATER- EN RIOOLBEDEELINGEN.

MUTUALITEITEN.

WERKLOOSHEID.

GOEDKOOPE WONINGEN.

A. — OPENBARE GEZONDHEID.

In de voorbije eeuw werd onze provincie om zoo te zeggen jaarlijks geteisterd door vreeselijke epidemieën, wegens het gemis aan de allernoodzakelijkste voorzorgsmaatregelen en voorbehoedmiddelen meestal tot een groot gedeelte of het geheele grondgebied uitgebreid.

Er waren dan ook duizenden slachtoffers. Bijna geen enkele naam van besmettelijke ziekte ontbreekt: dikwijls heerschten cholera, typhus en pokziekte, periodisch kwamen de mazelen, kinkhoest, roode koorts en kroep in epidemischen vorm voor.

Omdat deze epidemische ziekten in het bijzonder telkens een groot aantal jeugdige slachtoffers maakten, heeft het kindersterfte-cijfer, de bevolkingsstatistiek van onze provincie steeds ongunstig beïnvloed.

De regeering zelf achtte zich gedwongen tusschen te komen en schreef de voorbehoedende maatregelen en de verweermiddelen voor om de besmettelijke ziekten op te sporen, te bestrijden en zooveel mogelijk plaatselijk te beperken. Dank aan de rijks- en provinciale toelagen werden de gemeenten aangezet tot het uitvoeren van gezondheidswerken, tot het oprichten van hospitalen, van lokale en vliegende ontsmettingdiensten, tot het

verrichten van bacteriologische ontledingen, tot het houden van raadplegingen voor moeders en zuigelingen.

De Provinciale Geneeskundige Commissie, tot in 1880 daarin geholpen door de gewestelijke en plaatselijke geneeskundige commissies, controleerde deze uitgebreide werking en hield zelf toezicht, vooral in de arbeidswijken.

De pokziekte in het bijzonder werd zóó stelselmatig bestreden door de koepokinenting, kosteloos gedaan dank zij de rijkstoelagen en door de gemeenten en de provincie gecontroleerd, dat na een halve eeuw van deze epidemie alleen nog de herinnering gebleven is.

Helaas! een andere kwaal zou haar plaats in de rij innemen. Inderdaad, voor het eerst op het einde der vorige eeuw wordt er in de verslagen van de geneeskundige commissie gewaagd van de longtering als volkskwaal.

De Provinciale Overheid is opgeschrikt en in 1900 geeft de Provincieraad opdracht aan zijn bureel om een commissie bijeen te roepen, belast met het onderzoek betreffende de oprichting van een provinciaal sanatorium voor teringlijders. In 1901 wordt een eerste toelage voor den strijd tegen de longtering op de provinciale begrooting uitgetrokken.

De longtering zou de gevaarlijkste geesel voor onze provincie worden omdat zij wegens het vochtige klimaat hier het meest woekerde, zoodat reeds vóór den oorlog het sterftecijfer voor tuberculose in West-Vlaanderen 16 à 18 op 10.000 bedroeg, terwijl het gemiddelde sterftecijfer voor deze ziekte over geheel België de 16 nooit overtrof.

Doch de oorlogsellende in het bezette, zoowel als in het onbezette en bijzonderlijk in het verwoeste gedeelte der provincie heeft het geheele vraagstuk der openbare gezondheid nog scherper gesteld.

Reeds onder den oorlog werden door de bezettende overheid de dringendste maatregelen getroffen, terwijl in het onbe-

zette gedeelte de gevallen van besmettelijke ziekten, in gemeen overleg met den militairen geneeskundigen dienst, opgezocht en bestreden werden.

Na den oorlog echter zou de openbare gezondheid een der bizonderste en der eerste zorgen van de provinciale overheid worden.

In de verwoeste gewesten wordt de geneeskundige dienst heringericht, dank zij de ruime financieele tusschenkomst van het Amerikaansch Roode Kruis. De uitgeweken geneesheeren en vroedvrouwen worden aangemoedigd om zich in deze streken te vestigen. Met spoed worden dispensaria, geneeskundige diensten, enz. tot stand gebracht.

Doch er moest onmiddellijk en krachtdadig ingegrepen worden tegen de reusachtige uitbreiding van de longtering, tengevolge van de ondervoeding in de oorlogsjaren en de slechte woningtoestanden onder en na den oorlog.

Aldus heeft de Provinciale Raad in 1922, ingaande op het verslag van de door hem aangestelde gezondheidscommissie, besloten de oprichting van twee sanatoria, één voor vrouwen en één voor mannen, te begunstigen.

Dank zij die stoffelijke en moreele hulp, heeft de Vereeniging zonder winstgevend doel « Sanatorium Elisabeth » in 1925 een sanatorium voor toringlijdsters te Sijsele kunnen oprichten.

Anderzijds had het Rijk reeds in 1920 het krijgshospitaal St. Idesbald, te Houtem (Veurne) gedeeltelijk als dispensarium en sanatorium ingericht, in het bijzonder voor behoeftige toringlijders. In 1926 nam de pas gestichte Vereeniging zonder winstgevend doel « Sanatorium St. Idesbald » dit sanatorium over en bracht het in 1930 onder in het kasteel « De Lovie » te Poperinge.

De Provincie heeft haar tusschenkomst niet beperkt tot een toelage in de verplegingskosten, doch ze heeft zich ook al die jaren ingespannen om de oprichting van de sanatoria te steunen

en te bespoedigen ten einde aldus den dam op te werpen tegen de uitbreiding van de longtering, die in de eerste naoorlogsche jaren het karakter van een ernstige bedreiging had vertoond.

Hier dient hulde gebracht aan den Provinciaal Raad in de eerste plaats, aan de Bestendige Deputatie, aan de gemeentebesturen, doch ook aan de particulieren, die zich belangloos gewijd hebben aan de longteringbestrijding bijzonderlijk in den schoot van de twee vereenigingen « Sanatorium Elisabeth » en « Sanatorium St. Idesbald ».

De taak, die de Provincie op zich genomen heeft met het oog op de gezondmaking van haar grondgebied, beperkt zich echter niet tot dit alles ; tevens moesten grootscheepsche maatregelen in overweging genomen worden om de ergste vijanden van de volksgezondheid te bestrijden en namelijk aan onze bevolking een gezonde woning en drinkbaar water te verschaffen en om de dicht bevolkte centra te voorzien van rioleeringen. Hiermede verlaten we het gebied, waar uitsluitend de volksgezondheid behandeld wordt, om te komen op een ander plan, dat der openbare werken.

B. — WATER- EN RIOOLBEDEELINGEN.

In 1905 verklaarde de h. Baron de Béthune, toenmalige Gouverneur van de Provincie dat, in de verloopende jaren, belangrijke werken uitgevoerd werden voor het aanleggen van riolen in de steden en de bebouwde gedeelten van gemeenten en dat, in de toekomst, belangrijke sommen zouden moeten uitgegeven worden om de steden en de badplaatsen van waterbedeelingen te voorzien.

a) RIOOLBEDEELINGEN.

Er is geen statistiek kunnen gevonden worden over den toestand van de rioolbedeelingen in West-Vlaanderen in 1890.

Doch uit bovenstaande verklaring mag afgeleid worden dat alsdan een reeds aanzienlijk getal lokaliteiten van riolen voorzien waren.

In de laatste 25 jaren zijn vele werken voor het aanleggen van riolen uitgevoerd geweest, zoodat er thans in de Provincie, meer dan 60 steden en gemeenten zijn die over een volledig of gedeeltelijk rioolstelsel beschikken.

Verschillende van de bedoelde lokaliteiten bezitten daarbij speciale installaties voor de zuivering van het afvalwater.

Er moet erkend worden dat niet al de rioolstelsels aan de moderne hygienische eischen voldoen. Dit komt hieruit voort dat de riolen, in de meeste plaatsen, maar bij stukken aangelegd werden. Doch het is een verheugend feit dat de riolen die in de laatste jaren aangelegd werden, modern opgevat zijn en in alle opzichten voldoening geven. Er moet ook bijgevoegd worden dat nog dagelijks ontwerpen van rioleeringswerken ingediend worden, zoodat men mag hopen dat de kwestie van de rioolbedeelingen in West-Vlaanderen, al meer en meer haar beslag zal krijgen.

Het vraagstuk van de riool- en waterbedeelingen maakt het voorwerp uit van de studie eener bijzondere in October 1934, door den Gouverneur, ingestelde provinciale commissie.

b) WATERBEDEELINGEN.

In tegenstelling met de rioolbedeelingen, zijn de waterleidingen in de Provincie modern ingericht. Dit komt hieruit voort dat de waterleidingswerken meestal in de laatste jaren uitgevoerd werden en dat de ondernemingen sloegen op gansche lokaliteiten of groote gedeelten er van.

Meer dan 20 steden en gemeenten bezitten een waterbedeeling die een totaal bedienen van over de 275.000 inwoners.

In dit totaal zijn de personen niet begrepen die, gedurende

de zomermaanden, langs de Kust, van de waterbedeelingen gebruik maken.

Belangrijke ontwerpen van waterbedeelingen liggen thans ter studie n.l. dit voor den toevoer van water naar het Zuiden van de Provincie, hetgeen zal toelaten de inwoners van de nijverheidscentra uit deze streek van de Provincie met water te voorzien (Izegem, Roeselare, Wevelgem, enz.).

Het water dat in West-Vlaanderen gebruikt wordt, komt voort : gedeeltelijk uit de valleien van de Bocq en andere riviertjes van de Maas. Het wordt geleverd door de Tusschengemeentelijke Maatschappij der Vlaanderen voor Waterbedeeling, die het zelf ontvangt van de Compagnie Intercommunale Bruxelloise des Eaux. Brugge, Oostende, Blankenberge, Middelkerke worden n.l. van dit water voorzien.

De gemeenten uit de streek van Veurne-Ambacht zooals Adinkerke, Koksijde, De Panne, Oostduinkerke, Veurne, Nieuwpoort, leveren aan de inwoners water dat getrokken wordt uit de duinen van Cabour door de Intercommunale Waterleidingsmaatschappij van Veurne-Ambacht.

Knokke, Heist, Westende, Moeskroen bezigen water dat ter plaats uitgepompt wordt.

Het water voor de stad Ieper komt uit de vijvers van Dikkebusch en Zillebeke.

Kortrijk ontvangt water dat gewonnen wordt te St-Léger.

Voor de verdere voorziening in water van het Zuiden van de Provincie zal water gebezigd worden dat zal getrokken zijn uit de steengroeve van Crèveœur en uit de bronnen van Jollain-Merlin (omgeving van Doornijk).

De Provincie is niet onverschillig gebleven aan de uitvoering van de water — en rioolbedeelingswerken en is steeds in ruime mate n.l. voor 1/6 (in 1931 verminderd tot 1/8) in de uitvoeringskosten tusschen gekomen.

Totaal der sommen door de Provincie, van 1903 tot 1935

als toelagen voor water — en rioolbedeelingswerken verleend :
fr. 5.404.255,99.

C. — MUTUALITEITEN.

De onderlinge bijstand tegen ziekte heeft tot op heden in de provincie West-Vlaanderen een zeer groote uitbreiding genomen.

190 ziektegilden, aangesloten bij 11 herverzekeringsskassen, tellen thans 376.972 verzekerden op een bevolking van 954.463 inwoners.

Het ontstaan van de mutualiteitsverenigingen dagteekent van vóór verscheidene eeuwen. In dien tijd van corporatisme bezaten alle bloeiende gilden hunne eigen verzekeringen tegen ziekte. Deze kassen verdwenen meestal met de Fransche Omwenteling.

Rond het jaar 1847 kwamen enkele nieuwe private instellingen van verzekering tegen ziekte tot stand. Door de wet van 3 April 1851 werden verschillende voordeelen aan deze inrichtingen toegestaan. De strenge voorwaarden en het strenge toezicht waren echter een beletsel tot verdere uitbreiding. De organismen waren niet geneigd om hunne rekeningen, voor goedkeuring, aan de openbare besturen in te zenden.

In 1886 bestonden er in West-Vlaanderen een veertigtal inrichtingen, waarvan er slechts enkele wettelijk erkend waren.

De wet van 23 Juni 1894 schafte de voornaamste hinderpalen der wet van 1851 af. Dit had voor gevolg dat niet alleen de reeds bestaande, maar tal van nieuwe maatschappijen om de wettelijke erkenning vroegen.

De werking breidde zich al meer en meer uit en bij den dienst van vergoeding voor de verlette werkdagen voegden zich achtereenvolgens de dienst van vergoeding in geval van overlijden, de herverzekering, de medicale — en pharmaceu-

tische dienst voor al de leden van het huisgezin, de verpleging der teringlijders in sanatoria, de operatiedienst, de geboortepremiën, de dienst van de verpleegsters-bezoeksters en de moederschapskas.

Gezien de kleinere maatschappijen al deze diensten niet konden inrichten, groepeerden zij zich in verbonden. In West-Vlaanderen zijn er op dit oogenblik 11 verbonden, die door hun uitgebreid ledenaantal een werkelijke macht vormen.

De Provincie heeft zich aan die verschillende evoluties weten aan te passen. Samen met de uitbreiding door de mutualiteiten genomen stijgen de uitgekeerde hulpelden op verbaazende wijze.

Van 1894 tot 1914 schonk de Provincie aan de mutualiteits-vereeningen die hun rekeningen bij het Provinciaal Bestuur indienden een tegemoetkoming van 50 fr. Van de 6.000 tot 8.000 fr. die toen aan die verscheidene toelagen werden besteed, beloopten de hulpelden thans ongeveer 2.000.000 fr.

Ten einde de mutualiteiten in hun strijd tegen de tering aan te moedigen heeft de Provincie, vanaf 1926, in hare begrooting, een toelage ingeschreven om te voorzien in de onderhoudskosten van mutualisten-teringlijders.

In de begrooting van 1926, werd hiervoor een bedrag van 25.000 fr. voorzien, terwijl er op de begrooting van 1936 een som van 125.000 fr. tot ditzelfde doel, uitgetrokken werd.

D. — WERKLOOSHEID.

Het eerste Provinciaal reglement betreffende de werkloosheid dagteekent van 21 Juli 1921. Het voorzag toelagen voor de werkloozenfonds, voor de bestuurskosten der werkloozenfonds en voor de werkloozenkassen. Tot einde 1923 constateerde men in de verzekering tegen de werkloosheid geen meldenswaardige veranderingen. Om in dien toestand te voorzien

werd een provinciale commissie ingesteld, belast met het opmaken van een nieuw provinciaal reglement. In West-Vlaanderen bestonden er toen 12 werkloozenfonds.

In 1925 werd een som van 416.125,15 fr. verleend als toelage aan de verschillende organismen tegen de werkloosheid. De provinciale commissie hield ditzelfde jaar twee bijeenkomsten met als dagorde : Compensatiekassen voor de werklieden, gebezigd bij de openbare werken voor rekening van de Provincie uitgevoerd.

Voor het jaar 1930 beliepen de provinciale toelagen 2.018.528,71 fr.

De werkloosheid nam derwijze toe dat het aantal verzekerden, dat in 1925 nog 69.078 bedroeg, in 1932 reeds 123.351 beliep. Samen met deze stijging der werkloosheid groeide ook de last der Provincie steeds aan.

De uitgaven van 1931 werden op 6.600.000 fr. geraamd.

Sedert 1932 heeft de Staat den geldelijken steun op zich genomen en hoeft de Provincie benevens zijn aandeel in het crisisfonds (4.800.000 fr.) alleen nog tusschen te komen in de bestuurskosten der werkloozenkassen.

Die hulpelden beliepen voor 1936 : 180.247,50 fr.

E. HET WERK DER GOEDKOOPE WONINGEN.

Vóór 1889 beperkte, in West-Vlaanderen, het werk der werkmanswoningen zich tot de geldelijke tusschenkomst van eenige nijveraars, zekere onderstandscommissies en enkele bouwmaatschappijen welke rond 1860 tot stand waren gekomen.

Geen werkelijk doelmatige maatregel was er door de openbare besturen genomen geweest ten einde aan den werkenden stand het aanwerven eener woning te vergemakkelijken.

Het is de wet van 9 Augustus 1889 die in de Provincie aan

het werk van de volkshuisvesting zijn zwier en zijn volle ont-plooiing heeft bezorgd.

Deze wet :

a) verleent belangrijke fiskale verminderingen aan de maatschappijen en de werklieden die woningen koopen of bouwen en daartoe kapitalen ontleenen.

b) richt beschermingscomité's in, belast met het bevorderen van den bouw van gezonde woningen en dezer verhuring of verkoop aan de werklieden.

c) laat de Algemeene Spaar — en Lijfrentkas toe een gedeelte harer beschikbare fondsen aan te wenden tot het afsluiten van leeningen bestemd voor het bouwen of koopen van werkmanswoningen en tot verrichtingen van levensverzekeringen over te gaan waardoor de terugbetaling van de aldus voorgeschooten sommen gegarandeerd wordt.

In de praktijk worden de kapitalen niet rechtstreeks ter beschikking van den ontleener gesteld maar ze worden voorgeschooten aan aangenomen kredietmaatschappijen die aldus als tussenpersonen optreden.

Van 1889 tot 1914 aanvaardde de Algemeene Spaar- en Lijfrentkas 19 kredietmaatschappijen in de Provincie, deed voorschotten ten bedrage van ongeveer 12 millioen frank, hetgeen aan ongeveer 7.000 werklieden toeliet hun huis te koopen.

Gedurende den oorlog deed zij geen enkel voorschot.

Op 31 December 1925 hadden in de Provincie 22 aangenomen kredietmaatschappijen ongeveer 42 millioen voorgeschooten aan ongeveer 12.000 werklieden die aldus eigenaar waren geworden hunner woning.

De wet van 1889 vertoonde echter eene leemte. Zij bevoor-deeligde den uitgelezenen werkmán waarvan het hooge week-loon toeliet het geleende kapitaal per maandelijksche stortin-gen terug te betalen. Zij verwaarloosde den doorsnêe-werkman

met het karige loon, den werkman aan het hoofd eener kroostrijke familie, den werkman bewoner eener krot.

Op 6 Juli 1913 legde de Regeering aan den Koning een besluit voor waardoor eene Commissie werd ingesteld belast met de studie van de hervormingen welke zich in zake goedkoop woningen opdrongen.

Op 11 Januari 1913 diende deze Commissie, met haar verslag, een ontwerp van wet in alsmede een ontwerp van standregelen betreffende eene Nationale Maatschappij voor Goedkoop Woningen en Woonvertrekken. Kamer en Senaat keurden in 1914 deze ontwerpen goed maar de oorlog belette er de verwezenlijking van.

Na den wapenstilstand werd de kwestie terug op het tapijt gebracht. De wet van 11 October 1919 richtte de Nationale Maatschappij voor goedkoop woningen en woonvertrekken in waarvan de werking geregeld werd door K.B. van 23 April 1920.

De Provincie is voor 1/5 tusschengekomen in de kapitaalsvorming van al de plaatselijke bouworganismes die door bedoelde Nationale Maatschappij sinds haar ontstaan zijn in leven geroepen. Voor het oogenblik bedragen de inschrijvingen der Provincie 2.870.000 fr. waarop 574.000 fr. gestort werd. In het gebeurlijk tekort dezer plaatselijke bouwmaatschappijen komt de Provincie voor 3/5 tusschen.

Het vraagstuk der goedkoop woningen stelde zich echter na den oorlog heelemaal anders dan er vóór. Men bevond zich voor een enorm tekort aan woongelegenheden voortkomende van de 4 1/2 jaar lange oorlogsverwoestingen en een volledig stilliggen, gedurende hetzelfde tijdperk, van de gansche bouwnijverheid. Het verhuren van de door tusschenkomst der Nationale Maatschappij gebouwde woonhuizen kon dan ook op verre na niet dit gebrek aan woongelegenheden goedmaken. Het geweer moest dan ook van schouder veranderd. Diezelfde woonhuizen werden te koop gesteld en de aldus vrijkomende

kapitalen voor het bouwen van nieuwe woonhuizen aangewend. De Regeering, ten einde dezen verkoop aan te moedigen, stelde eene premie in (K.B. van 14 October 1922) ten voordeele van de minvermogende koopers. Dezelfde gunst werd terzelfdertijd uitgebreid tot de minvermogende personen die zichzelf een goedkooppe woning bouwden. (bouwpremie ingesteld door K. B. van 14 Augustus 1922).

Aan al de personen die van deze Rijkspremie genoten, heeft de Provincie steeds een provinciale premie toegekend, gelijk aan 50 % van de Staatspremie.

Einde 1935 beteekende zulks voor de Provincie een totale uitgave van meer dan 18 millioen !

Te beginnen met 1936 zouden er echter nieuwe wegen begaan worden. De woningcrisis, hoofdzakelijk door den oorlog ontstaan, kon feitelijk als opgelost aanzien worden. Krotten en barakken waren er in de Provincie echter nog te veel en stelden de Provinciale Overheid op scherpe wijze vóór het vraagstuk der gezonde volkswoning.

Op 16 Juni 1937 keurde de Provinciale Raad een organiek reglement in zake bestrijding der noodwoningen goed. Onder-tusschen was er gezorgd voor de inschrijving in de provincie begrooting voor 1937, van een eerste krediet van $\frac{1}{2}$ millioen frank.

Aan de uitwerking van dit provinciaal Reglement op de noodwoningen wordt thans met ijver gearbeid.

OPENBARE ONDERSTAND.

A. — PROVINCIAAL FONDS VAN DEN OPENBAREN ONDERSTAND.

a) De wet van 10n Maart 1925 op den openbaren onderstand bepaalt onder art. 89 :

« In iedere provincie wordt een speciaal fonds van den openbaren onderstand ingesteld, waarvan het beheer aan de Bestendige Deputatie is toevertrouwd. Dit college mag ten laste van voornoemd fonds, tegemoetkomingen verleen en aan de gemeentelijke of intercommunale commissiën van openbaren onderstand wier geldmiddelen ontoereikend zijn, wanneer bewezen is dat de lasten der gemeenten, die het tekort der commissiën moeten aanvullen, overdreven zijn.

Het speciaal fonds wordt georganiseerd bij Koninklijk besluit, na raadpleging der Bestendige Deputatie en op advies van den hoogen raad van den onderstand ».

Ingevolge art. 90 der voornoemde wet wordt dit fonds gespezen :

- 1) door giften en legaten.
- 2) door toelagen verleend door de Provinciën en den Staat.
- 3) desnoods door bijzondere taksen die de provinciale raad mag heffen onder goedkeuring van den Koning.

Door K.B. dd. 14 Januari 1930 werd het provinciaal fonds ingericht en werden de modaliteiten er van vastgesteld.

In zijne zitting van 9 Juli 1930 werd door den Provincialen

Raad van West-Vlaanderen de verordening van het voornoemde fonds opgemaakt. Het fonds trad dus het eerst in werking in 1930.

Sindsdien werden aan de Commissiën van Openbaren Onderstand, die in de vereischte voorwaarden verkeerden vastgelegd in het K.B. van 14 Januari 1930 en in de provinciale verordening van 9 Juli 1930, de volgende tegemoetkomingen verleend :

1930	fr. 483.547.65
1931	765.419.79
1932	620.132.25
1933	652.852.50
1934	434.413.80
1935	288.995.00
1936	276.388.00

B. — GEMEEN FONDS VAN DEN OPENBAREN ONDERSTAND.

Overeenkomstig de voorschriften der wet van 27 November 1891, gewijzigd door de wet van 14 Juni 1920, worden de onderhouds- en verplegingskosten van behoeftigen opgenomen in gestichten voor krankzinnigen, abnormalen, verminkten, doofstommen en blinden, alsmede de kosten van behoeftigen ten huize verzorgd, krachtens de wet van 28-12-1873 — 25-1-1874, gedragen door het Gemeen Fonds, de Provincie en den Staat, respectievelijk tot beloop van de helft, één achtste en drie achtsten dier kosten.

Sedert 1913 werden, jaarlijks, ten laste van gemelde drie organismen de volgende sommen uitbetaald :

	Gemeen Fonds	Provincie	Staat	Totaal
1913	672.407,89	168.101,97	504.305,91	1.344.815,77
1914	552.321,96	138.080,49	414.241,47	1.104.643,92
1915	443.573,88	110.893,47	332.680,41	887.147,76
1916	617.948,87	154.487,21	463.461,65	1.235.897,73
1917	504.842,51	126.210,63	378.631,88	1.009.685,02
1918	373.968,23	93.492,06	280.476,18	747.936,47
1919	650.556,66	162.639,17	487.917,49	1.301.113,32
1920	1.283.054,08	320.763,52	962.290,56	2.566.108,16
1921	1.665.267,61	416.316,90	1.248.950,71	3.330.535,22
1922	1.943.165,54	485.791,38	1.457.374,15	3.886.331,07
1923	2.198.752,49	549.688,12	1.649.064,36	4.397.504,97
1924	2.160.948,89	540.237,22	1.620.711,66	4.321.897,77
1925	2.522.259,48	630.564,87	1.891.694,60	5.044.518,95
1926	3.535.688,63	883.922,16	2.651.766,47	7.071.377,26
1927	3.749.357,55	937.339,39	2.812.018,16	7.498.715,10
1928	4.779.877,33	1.194.969,33	3.584.907,99	9.559.754,65
1929	4.569.746,06	1.142.436,51	3.427.309,54	9.139.492,11
1930	6.089.162,70	1.522.290,68	4.566.872,02	12.178.325,40
1931	6.143.186,19	1.535.796,54	4.607.389,64	12.286.372,37
1932	6.247.764,62	1.561.941,15	4.685.823,46	12.495.529,23
1933	6.152.766,58	1.538.191,64	4.614.574,93	12.305.533,15
1934	5.708.843,30	1.427.210,83	4.281.632,47	11.417.686,60
1935	4.911.458,18	1.227.864,54	3.683.593,63	9.822.916,35

Het aantal behoeftigen die ten laste waren van het Gemeen Fonds, de Provincie en den Staat gedurende de jaren 1913, 1920, en 1935 mag samengevat worden als volgt :

	1913	1920	1922	1935
Doofstommen en blinden	293	245	243	222
Abnormalen en verminkten... ..	—	—	181	417
Krankzinnigen	2.408	1.913	1.804	2.713
	<u>2.701</u>	<u>2.158</u>	<u>2.228</u>	<u>3.352</u>

C. — TOELAGEN AAN GODSHUIZEN EN GASTHUIZEN.

Toekenning van de provinciale toelagen voor het bouwen, wederopbouwen en herstellen van Godshuizen en Gasthuizen, enz...

Sedert 1927 worden door de Provincie toelagen verleend voor het bouwen, wederopbouwen en herstellen van gast- en godshuizen.

De inrichtingen die in aanmerking komen zijn de volgende :

1) de openbare hospitaalinrichtingen bestemd voor zieken en zieken.

2) De openbare ouderlingengestichten en weezenhuizen ;

3) de afzonderlijke huisjes, voor samenwonende echtelingen, van deze gestichten afhangende.

4) de gebouwen dezer gestichten, kamers bevattend voor gegasthuisde echtelingen.

Van 1927 tot 1937, werden deswege, de volgende hulpgelden verleend :

1927	Fr. 15.166.—
1928	19.386.—
1929	27.807,50
1930	3.333.—
1931	98.698,50
1932	99.181,—
1933	23.181,—
1934	27.556,—
1935	—
1936	27.931,—

Totaal fr. 342.240,—

VERKEER.

A. — OPENBARE VERVOERDIENSTEN. 1836-1936.

De evolutie van het personenvervoer voltrekt zich in 2 stadia, het eerste ingeluid door het verschijnen der eerste treinen en het tweede als gevolg van het perfectionneeren van het automobielwezen.

1. — In 1838 wordt de eerste spoorweglijn in onze provincie ingehuldigd, n.l. de lijn Gent-Brugge-Oostende; in 1839 de lijn tusschen Gent en Kortrijk en in 1847 tusschen Brugge en Kortrijk, deze laatste dank zij een Engelsche Vennootschap die in 1845 de vergunning bekomen had voor den aanbouw en exploitatie van de spoorweglijnen Brugge-Kortrijk, Ieper-Poperinge, Roeselare-Meenen met vertakkingen naar Tielt en Diksmuide.

Dit nieuwe voertuig zal onmiddellijk de diligence-diensten op de parallellopende wegen verdringen; — er bestonden, in 1838, 105 diligencediensten in onze provincie. Ook de bootdienst tusschen Gent en Brugge, in de XVIIIe eeuw op de kosten van de Staten van Vlaanderen opgericht en Europa door befaamd, zou voortaan alleen 's nachts geëxploiteerd worden. Andere bootdiensten bestonden toen nog tusschen Brugge en Oostende en tusschen Brugge en Nieuwpoort.

Het spoorwegnet zal stilaan dichter en dichter geweven worden, dank ook aan de medewerking van de gemeenten en de provincie in den schoot van de Nationale Maatschappij der Buurtspoorwegen tot het oprichten van talrijke buurtlijnen.

2. — Doch na den oorlog groeit het moderne vervoermid-

del, de auto, uit tot een mededinger, eerst onderschat, zoodat alom autobussen reden zonder eenige vergunning en aan geen enkele wettelijke regeling onderworpen. Eerst in 1924 zou de wetgever de autobusdiensten voor personenvervoer regelen, n.l. door de wet van 15-9-1924, nadat de Nationale Maatschappij der Buurtspoorwegen zich een voorkeurrecht verzekerd had door de wet van 11-8-1924.

Zoo werden reeds in 1927 dertien autobusdiensten vergund aan de N.M.B.; in de kapitaalsvorming en in de exploitatietekorten werd door de gemeenten en de provincie bijgedragen ; drie autobusdiensten werden aan particulieren toegestaan.

In 1936 (einde December) is het aantal vergunningen gestegen tot 42 autobuslijnen, toegestaan aan de N.M.B. krachtens de wet van 11-8-1924, en 48 diensten gemachtigd door de Bestendige Deputatie aan particulieren en aan de beide Nationale Spoorwegmaatschappijen. Daaronder zijn er 17 diensten voor vervoer der grensarbeiders naar Noord-Frankrijk, in 1936 bedroeg het aantal werkliedendiensten nog 25, doch de contingenteering van de grensarbeiders heeft de leefbaarheid van vele diensten in gevaar gebracht.

Ondertusschen heeft een wet van 21-3-1932 de wet van 1924 vervangen en het voorkeurrecht van de N.M. der Buurtspoorwegen afgeschaft.

Er bestaat nu een sterke tendens bij de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen om alle concurreerende lijnen, die ze eerst verwaarloosd had, over te nemen : in 1934 bezat laatstgenoemde maatschappij in West-Vlaanderen slechts een enkele vergunning en nu (Augustus 1937) reeds elf.

Men heeft deze periode terecht kunnen characteriseeren met de uitdrukking : de reuzestrijd tusschen het spoor en den weg.

B. — BUURTSPOORWEGEN.

De uitbating van de buurtspoorwegen wordt geregeld door de wetten van 28 Mei 1884 en 24 Juni 1885, houdende stichting van de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen.

Niettegenstaande, in 1885, door den Staat en enkele private maatschappijen reeds 4417 Km. (ongeveer 11/12 van het huidig net) groote spoorlijnen (ijzerwegen) geplaatst waren, werd het noodzakelijk bevonden, in het belang van nijverheid en hoofdzakelijk van landbouw, een dicht net van buurtspoorwegen aan te leggen.

Thans zijn de buurtspoorlijnen ook voornamelijk factoren, in zekere streken b.v. langs de Kust, in opzicht van toeristisch verkeer.

Volgens het verslag van den Raad van Beheer van de N.M. van Buurtspoorwegen, over het jaar 1936 (verschenen in 1937) waren er op 31 December 1936, in West Vlaanderen, 758,730 Km. buurtspoorlijnen in exploitatie, zij :

electrische lijnen	201 Km. 380
stoomlijnen	557 Km. 350

In gansch het land zijn er :

electrische lijnen	1.319 Km. 170
stoomlijnen	3.902 Km. 380

De oudste in dienst gestelde lijnen in West Vlaanderen, zijn deze van Oostende-De Panne-Veurne (15-7-85) en Tielt-Aalter (7-12-86).

De Provincie komt voor 1/4 tusschen in de vorming van het kapitaal voor de uitbating van de buurtspoorlijnen. De inschrijvingen van de Provincie worden bij annuïteiten afgelost. Tot

nog toe heeft de Provincie onderschreven voor fr. 39.356.000, hetgeen overeenkomt met een annuïteit van fr. 1.967.938 (1937).

Als aandeel in de interesten en winsten heeft de Provincie in 1937 ontvangen : fr. 904.545,98.

Op 30 Juni 1937 bleef er op het ingeschreven kapitaal van 39.356.000, nog fr. 37.897.748,78 af te lossen.

C. — BUURTWEGEN EN GEMEENTEWEGEN.

1. - Lengte.

Lengte van de buurtwegen in 1830 : 196 Km.

id. 1905 : 2096 Km.

Lengte van verbeterde buurt- en gemeentewegen in 1930 :

gekasseide wegen : 1258 Km.

verharde wegen : 2290 Km.

Totale lengte van de buurt- en gemeentewegen op 31 December 1933 3654 Km. 981 m., zij :

kasseiwegen 1.289 Km. 844 m.

steenslagverharding 2.363 Km. 159 m.

Andere materialen (moderne verharding (beton) 1 Km. 978 m.

In bovenstaande cijfers zijn de stadswegen **niet** begrepen.

Het verleen van de speciale toelage wegens werkverschaffing door den Staat (D.E.H.) zal voor gevolg hebben dat het net van de gemeentewegen, van 1935 af, in West-Vlaanderen, op talrijke Km. lengte nog zal verbeterd worden. De statistieken dienaangaande zijn, tot nog toe, niet opgemaakt geweest.

Aangaande de statistiek omtrent de wegen in het algemeen, worde gemeld dat in al de provinciën van het land, ingevolge opdracht ontvangen vanwege het Centraal Bestuur, door de Technische Diensten der Provinciën, een grondig onderzoek

gedaan wordt omtrent de lengte, in ieder gemeente, van de buurt- en gemeentewegen van meer dan 3 m. breedte.

Wanneer dit onderzoek ten einde zal zijn, zullen voor ieder gemeente, volgende inlichtingen kunnen verschaft worden: 1) buurtwegen van groot verkeer van a) groot; b) minder belang; 2) wegen binnen en buiten de bebouwde gedeelten; 3) lengte, verharding, staat van verharding, breedte.

2. - Tusschenkomst van de Provincie in de werken tot verbetering van de Buurt- en Gemeentewegen.

De Provincie West-Vlaanderen is steeds tusschengekomen in de uitgave voor de verbetering van de buurt- en gemeentewegen.

Vroeger werd het bedrag van de tusschenkomst voor ieder onderneming, door den Provincialen Raad vastgesteld en verleend. Het quantum van de tusschenkomst werd bepaald in verhouding tot de belangrijkheid van den weg. In algemeenen regel bedroeg de provinciale tegemoetkoming de helft van hetgeen ten laste bleef van de gemeente, na aftrek van de staats-tusschenkomst, met maximum tegemoetkoming van $\frac{1}{3}$.

Op 16 Juli 1931 besliste de Provinciale Raad, als bezuinigingsmaatregelen dat de provinciale tusschenkomst, die alsdan $\frac{1}{3}$ bedroeg, van 25 % zou verminderd worden, zoodat de provinciale tegemoetkoming gebracht werd op $\frac{1}{4}$ van de uitgaven.

In 1935 besliste de Bestendige Deputatie dat de hulp gelden van de Provincie maar $\frac{1}{4}$ meer zouden bedragen van het aandeel van de gemeenten in de kosten, na aftrek van de staats-toelagen, met minimum tegemoetkoming van 10 %. Deze beslissing legt zich uit door het feit dat, van 1935 af, door den Staat, ter aanmoediging van de werkloosheidsbestrijding een speciale toelage van 25 % toegestaan werd, hetgeen een aanzienlijke

vermeerdering voor gevolg gehad heeft van de vragen om toelagen voor o.m. het uitvoeren van wegenwerken.

Niettegenstaande deze vermindering, heeft de Bestendige Deputatie, in 1935, voor de verbetering van de buurt- en gemeentewegen, toelagen moeten beloven ten bedrage van fr. (+ of —) 3.265.000 fr. (er was 1.500.000 fr. voorzien in de begroting). In 1936 werden toelagen beloofd ten bedrage van 2.647.193 fr. en gedurende de periode 1-1-37 tot 30-6-37 werden verbintenissen aangegaan voor fr. 2.842.280.

De Provincie West-Vlaanderen heeft als toelagen in het verleden volgende sommen uitgekeerd voor de verbetering van de buurt- en gemeentewegen :

van 1841 (jaar van de stemming van de wet op de buurtwegen)	
tot 1902	fr. 10.691.199,—
van 1903 tot einde 1935	fr. 25.901.627,62

D. — PROVINCIALE BANEN.

1. — Bij toepassing der Fundamenteele Wet van het Koninkrijk der Nederlanden (24 Augustus 1815) had de Koning het oppertoezicht en het opperbestuur over de Waterstaatswerken, Bruggen en Wegen.

Doch zoo er zich daaronder werken bevonden waarvan het bestuur aan de provinciale staten kon toevertrouwd worden, 't zij om reden van een minder algemeen belang, 't zij om reden van nut of van gepastheid uit den aard van de zaak zelf, kon dit bestuur aan de Staten worden verleend, 't zij uitsluitend 't zij gelijktijdig met het opperbestuur der Waters, Bruggen en Wegen (art. 215 en volgende der F.W.)

In 1819 reeds werden aan zekere Provinciale Staten het bizonder en onmiddellijk bestuur van eenige met name aangeduide werken toevertrouwd, met last voor hen in de uitgaven er van te voorzien.

In 1820 werden de wegen, die sedert het Fransche Keizerrijk bekend stonden onder de benaming van « niet gerangschikte wegen » en die destijds tot de Departementswegen gerekend waren geweest, aan de Provinciën die zij doorkruisten teruggegeven.

In 1821 werden de in 1816 tot groote wegen gedekreteerde banen in twee klassen ingedeeld. Deze der eerste klas bleven, met hun vertakkingen, bruggen, bruggetjes, duikers, enz. voortbestuurd door het Departement van Binnenlandsche Zaken en van den Waterstaat. Deze echter der tweede klas werden nogmaals, met hun vertakkingen, onder het onmiddellijk bestuur gesteld van de onderscheidene Provinciale Staten, met last in het onderhoud er van te voorzien.

2. — Bij het uitbreken der omwenteling van 1830 waren er alhier ongeveer 169 Km. banen welke onder het beheer der Provincie stonden. Het waren Brugge-Torhout, Ieper-Land van Belofte, Wijnendale-Beerst, Jabbeke-De Os, Diksmuide-Sint Pieterskapelle, Ieper-Diksmuide, Zonnebeke (Broodseinde) — Kruiseik, Ieper-Zonnebeke-Westroozebeke, Avelgem-Warcoing, Lichtervelde-Meenen, Moerdijk-Leke en Steenbrugge-Heidelberg.

De baan Dottenijs-Moeskroen, tot dan toe als gemeenteweg aanzien, werd in 1833 door de Provincie in staat gesteld. Slechts later nam de Provincie ze volledig tot aan Meenen over.

De baan Tielt-Ingelmunster werd eerst in de jaren zestig door de Provincie overgenomen.

Tegenwoordig hebben de provinciale banen een totale lengte van 188 Km.

3. — Oorspronkelijk waren zij bijna allen gekasseid met rooden zandsteen, voortkomende uit de streken van Atrecht, en wel op eene breedte van 3, 3.50 of ten hoogste 4 m. Die steenen

hebben meer dan 100 jaren dienst gedaan en werden, bij het hermaken der provinciale wegen, aan de gemeenten afgestaan waar men ze heden nog in zekere wegen van ondergeschikt belang kan aantreffen.

Het herkasseyen der provinciale wegen op groote schaal werd door de Provincie aangevangen gedurende het laatste decennium vóór den oorlog. Om maar de twee bizonderste te vernoemen werd de baan van Brugge naar Torhout op 5 m. herkasseyd ; deze van Lichtervelde naar Meenen op 4 m.

De werken van eigenlijke verbreeding der verharding dagteekenen van na den oorlog en werden uitgevoerd meestal ter gelegenheid van de herstelling der oorlogsschade. De baan Brugge-Torhout werd van 1931 tot 1933 geleidelijk tot op 6 m. gebracht en de baan Lichtervelde-Meenen van 1925 tot 1930. Een bijna volledig programma van verbreeding en rechtekking der provinciale wegen werd begin 1937 opgemaakt.

Van enkele jaren na den oorlog dagteekenen ook de eerste proeven van moderne wegverharding. Thans schijnt het oogenblik aangebroken waarop de Provincie beslist deze nieuwe wegen wil opgaan.

E. — PROVINCIALE VAARTEN.

We zagen boven reeds dat de Koning der Nederlanden, gebruik makend van het recht hem verleend door art. 215 en volgende der Fundamenteele Wet van 24 Augustus 1815, in 1819 aan zekere Provinciale Staten het bizonder en onmiddellijk bestuur van eenige met name aangeduide werken heeft toevertrouwd, met last voor hen in de uitgaven er van te voorzien.

Op weinige uitzonderingen na waren onder deze werken begrepen al de waterloopen en bevaarbare kanalen van België.

Na 1830 ontpopte zich echter het Belgische stelsel op het stuk van waterwerken als volledig in tegenstelling met het

Hollandsche systeem. Door K.B. van 29 Augustus 1831 werd het Beheer van Bruggen en Wegen opgericht en geheel afhankelijk gemaakt van het centraal bestuur. Van toen af werd voor de Provinciën het beheer van de haar toevertrouwde kanalen en waterloopen zeer moeilijk daar elke Provincie neiging vertoonde zich in de sfeer van haar persoonlijke belangen op te sluiten en zulks niet te vereenigen was met de eenheid van opvatting welke noodzakelijkheidshalve in zake beheer der waters moet heerschen.

Een na een keerden dan ook het grootste deel der kanalen en waterloopen waarvan spraak, krachtens eene reeks budgettaire wetten en bestuurlijke reglementen, onder het beheer van de Centrale Macht terug. In West-Vlaanderen waren in 1889 de vaart van Brugge naar Sluis, de Lisseweegsche Watergang, de Moerdijk- en Burgondievaarten, de eenige waarvan het beheer aan de Provincie was gebleven.

Sindsdien is in dezen staat van zaken geen verandering meer getreden uitgenomen wat den Lisseweegschen watergang betreft. Tengevolge van de werken in de nabijheid der stad Brugge uitgevoerd voor de inrichting van de Brugsche Zeevaart-instellingen heeft de Lisseweegsche Watergang opgehouden een bevaarbaar of ook maar bevlotbaar kanaal te zijn en is een eenvoudige besproeiingsweg geworden. In 1924 werd hij dan ook door de Watering van Eyensluis — Grootreygersvliet overgenomen.

HANDEL EN NIJVERHEID AMBACHTEN EN NERINGEN ELECTRIFICATIE — ZEEVISSCHERIJ TOERISME.

A. — HANDEL EN NIJVERHEID. — AMBACHTEN EN NERINGEN.

In 1924 werd een Provinciale Commissie voor Handel en Nijverheid gesticht met als opdracht : « te onderzoeken op welke manier de provincie kan tusschenkomen om den handel en de nijverheid in West-Vlaanderen vooruit te helpen, en wat de Provincie kan doen in zake 1°) de bevordering van het onderwijs van den ambachts- en handelsman ; 2°) het toekennen van krediet aan den middenstander ; 3°) de herinrichting van het leerlingwezen ; 4°) het aankopen van kleingetuig ; 5°) de kunstnijverheid ».

In dit verband kunnen we wijzen op de door deze Commissie ingerichte tentoonstellingen van toegepaste kunst, in 1925 te Roeselaere, en van metaalkunstabewerking in 1927 te Brugge.

Ook kan gewezen worden op de inrichting van twee reeksen normaalcursussen die de elementen vormden die de middenstanders dienstig zijn in economisch en fiscaal opzicht.

Deze commissie was het tevens die de Provincie er toe bracht, in 1925, een geldelijke tusschenkomst te verleen aan het werk van den leertijd en het inrichten van losse vaklessen voor middenstanders.

De in 1928 bij Koninklijk besluit opgerichte Kamer van Ambachten en Neringen, met verruimde vertegenwoordiging en bevoegdheid, vermocht in het kader van haar wettelijke

opdracht, alle aangelegenheden die het ambachtswezen en den kleinhandel aanbelangen te behartigen.

Van belang voor handel en nijverheid, en speciaal voor het ambachtswezen, was de verspreiding der electriciteit; hierin heeft de provincie een bijzonder aandeel genomen door de oprichting der West-Vlaamsche Electriciteitsmaatschappij.

B. — ELECTRIFICATIE DER PROVINCIE.

Geschiedkundig overzicht.

In West-Vlaanderen werd de mogelijke tusschenkomst van de Provincie in de electrificatie der gemeenten voor het eerst opgeworpen tijdens den gewonen zitting van 1921. In uitvoering van deze bespreking stelde de Bestendige Deputatie op 21 Maart 1922 een bijzondere commissie aan. De besluiten dezer commissie gaven aanleiding tot het voorleggen der standregelen eener tusschengemeentelijke vennootschap.

Aan de hand van dit voorstel heeft de Provincie, op 7 April 1924, samen met een aanzienlijk getal landelijke gemeenten, een samenwerkende maatschappij gesticht, genaamd S. V. West-Vlaamsche Electriciteitsmaatschappij. De Provincie heeft bij deze maatschappij de noodige kapitalen ingebracht om de electriciteit op hooge spanning in ieder der medewerkende gemeenten te brengen. Bij hare toetreding schreef zij in op 1000 aandelen van 1000 Fr. elk, en verplichte zich daarenboven voor het aanleggen of uitbreiden van het hoogspanningsnet der maatschappij, hare inschrijving te verhoogen tot een som gelijk aan de aanlegkosten van dit net of van zijne uitbreiding.

Op heden zijn 59 gemeenten bij de West-Vlaamsche Electriciteitsmaatschappij aangesloten.

De Provincie heeft verder, op 7 Juli 1932, een hoogspan-

ningskabel bekostigd, om, mits een aandeel in de ontvangsten, aan vergunninghoudende maatschappijen toe te laten een vijftal gemeenten, gelegen ten Noord-Oosten van de stad Brugge, van electriciteit te voorzien. De kosten ervan beliepen Fr. 1.104.338,80.

Intusschen werden ook voorschotten verleend aan een groot getal landelijke gemeenten met het oog op het aanleggen van laagspanningsnetten op haar grondgebied. In plaats van verhaalbare voorschotten heeft de Provincie, voor de uitbreiding van de electriciteitsvoorziening te lande, insgelijks toelagen verleend, n. l. wanneer uit de uitbreidingen der laagspanningsnetten geen ontvangsten voor de gemeenten verkregen werden. Met dit doel werd in 1925 een Electriciteitsfonds gesticht, dat jaarlijks door den Provincialen Raad met een toelage begiftigd wordt.

De elektrische stroom in de Provincie wordt geleverd door vier centralen. Vergunningen voor de electriciteitsvoorziening der gemeenten werden verleend aan 11 verschillende private maatschappijen. Uitgezonderd een drietal gemeenten, namelijk Stuivekenskerke, Booitshoeke en Zoutenaai, zijn al de gemeenten der provincie van electriciteit voorzien.

C. — ZEEVISSCHERIJ.

1. — Provinciale Commissie voor Zeevisserij.

De provinciale commissie voor zeevisserij werd gesticht bij beslissing van den Provincialen Raad, in datum van 9 Juli 1912, en bepaald ingericht door de Bestendige Deputatie op 4 October 1912.

Alle visscherijbelangen en -grieven werden door deze Commissie onderzocht en, na bespreking, aan de bevoegde overheden medegedeeld. Het « Jaarverslag » door deze Commissie

regelmatig gepubliceerd, gaf telken jare, benevens statistische inlichtingen, een overzicht van hare werking.

In de provinciale begrooting voor het jaar 1914 werd een eerste krediet ten gunste van de provinciale commissie van zeevisscherij (terzelfdertijd een eerste krediet ten gunste van de zeevisscherij in 't algemeen) ingeschreven.

De ingeschreven kredieten bedroegen :

in 1914 : 4.500 fr.	in 1925 : 5.000 fr.
1921 : 8.500 fr.	1926 : 5.000 fr.
1922 : 8.500 fr.	1927 : 4.000 fr.
1923 : 6.500 fr.	1928 : 4.200 fr.
1924 : 6.500 fr.	

In 1928 werd deze Provinciale Commissie versmolten met de Hooge Raad voor Zeevisscherij.

2. — Westvlaamsche verzekeringskas voor Zeevisschersvaartuigen.

Door de Provinciale Commissie voor Zeevisscherij werd de inrichting ontworpen van een onderlinge verzekering, tegen zeeschade, van de zeilbooten der Vlaamsche kust.

In zitting van 9 Juli 1920 heeft de Provinciale Raad zijn tusschenkomst toegezegd voor het vormen van een waarborgfonds in de ontworpen « Westvlaamsche Verzekeringskas voor Zeevisschersvaartuigen ». Volgende sommen werden met dit doel op de provinciale begrootingen benomen :

In 1922 : 25.000 fr.
1923 : 25.000 fr.
1924 : 25.000 fr.
1925 : 25.000 fr.

Samen : 100.000 fr.

3. — **Leerbeurzen aan schippers en scheepjongens.**

In zitting van 24 Juli 1923 besliste de Provinciale Raad de premien van 75 fr. en 50 fr., tot dan toe verleend door den Staat, aan te vullen tot 250 fr. en 150 fr.

Daar de staatspremiën echter toegekend worden in verhouding tot den uitslag, bekomen door den scheepjongen op het examen, en door toepassing van de hoogergenoemde beslissing van den Provincialen Raad de noodige opleg werd gedaan om de premien eenvormig tot 250 fr. of 150 fr. op te voeren, was de uitslag op dit examen behaald, wat het verkrijgen van de staats- en provinciale premien betreft, in feite van geen tel meer.

Op 2 October 1935 heeft de Provinciale Raad dan ook beslist dat de provinciale premien op hetzelfde bedrag worden gebracht als de staatspremiën.

4. — **Zeewetenschappelijk Instituut, te Oostende.**

Bij besluit van den Provincialen Raad, van 6 Juli 1927, werd een krediet van 25.000 fr. in de begrooting van de Provincie geschreven, met het oog op de tusschenkomst in de bestuurskosten van het door de stad Oostende opgericht Zeewetenschappelijk Instituut.

Dit krediet werd, om bezuinigingsredenen, sedert 1933, met 50 t.h. verminderd.

5. — **Krediet aan de zeevisschers.**

Op 12 Juli 1927 heeft de Provinciale Raad beslist tusschen te komen tot beloop van 0,50 % (in 1932 op 0,25 % gebracht) op het bedrag van de voorschotten bekomen van de Algemeene Spaar- en Lijfrentkas, door tusschenkomst van de visscherskredietmaatschappijen, dit om het verschil te helpen dekken tusschen het bedrag van den wettelijken burgerlijken interest en

het bedrag van den interest door de Algemeene Spaar- en Lijfrentkas aan de kredietmaatschappijen opgelegd.

Uitbetaalde tusschenkomsten :

voor 1928 :	fr. 8.973,—
1929 :	16.000,—
1930 :	23.654,81
1931 :	22.392,44
1932 :	14.973,20
1933 :	13.573,—
1934 :	11.298,11
1935 :	10.521,74
1936 :	10.331,62

6. — Sedert het verdwijnen van de Provinciale Commissie van Zeevisscherij, werden ten gunste van de zeevisscherij alleen de hoogergenoemde toelagen verleend ; de Provincie heeft er echter prijs op gesteld zekere initiatieven in het leven te roepen en reeds bestaande werken te ondersteunen ; hare bezorgdheid voor deze zoo belangrijke en uitsluitend Westvlaamsche nijverheid werd breeder omlijnd.

Daar het echter niet wenschelijk bleek, ingezien het bestaan van den Hoogen Raad der Zeevisscherij, in West-Vlaanderen, met dit doel opnieuw eene Provinciale Commissie in te richten, besliste de Provinciale Raad, op 19 Maart 1935, tot bevordering van de zeevisscherij en ter verhooging van het vischverbruik, eene som van 40.000 fr. ter beschikking te stellen van de Bestendige Deputatie.

Dit krediet werd door de Bestendige Deputatie benuttigd als volgt :

IN 1935

1. Toelage aan de Propagandavereeniging voor Vischverbruik	fr. 10.000,—
2. Studiereis naar Nederland (Visscherijscholen van Vlaardingen, Scheveningen en Ymuiden)	6.122,75
3. Inrichting, te Oostende en te Heist, van weten- schappelijke voordrachten over de zeevisscherij	5.257,50
4. Bekostigen van de zwemlessen aan de leerlingen van de visschersscholen	4.500,—
5. Aankoop van boeken over de zeevisscherij (ter aanvulling van de bestaande boekeringen in de visschersscholen)	13.387,10

Samen fr. 39.267,35

IN 1936

1. Toelage aan de Propagandavereeniging voor Vischverbruik	fr. 10.000,—
2. Prijs aan den Nationalen Reddingswedstrijd, te Blankenberge	300,—
3. Inrichting, te Oostende en te Heist, van weten- schappelijke voordrachten over de zeevisscherij	2.500,—
4. Premiën aan de leerlingen van de visschersscho- len voor het beste verslag over deze zeeweten- schappelijke voordrachten	525,—
5. Aankoop van boeken over de zeevisscherij (ter aanvulling van de bestaande boekeringen in de visschersscholen), en aanmoedigingspremiën voor nuttige publicatie's over zeevisscherijaan- gelegenheden.	14.801,15
6. Premiën aan de visschersjongens die op het examen in 1936 gelukten	2.000,—

7. Bekostigen van de zwemlessen aan de leerlingen van de visschersscholen	2.585,—
8. Kostprijs van 7 manoeuvreertafels, geschonken aan de visschersscholen, ter aanvulling van het didactisch materiaal	7.000,—

Samen fr. 39.711,15

D. — TOERISME.

Ofschoon de Provincie West-Vlaanderen een toeristische gewest bij uitstek is, werd er slechts in 1935 met een officieel subsidieeren van de toeristische belangen aangezet.

Dit initiatief klonk nieuw, en niettegenstaande de sympathie van alle zijden, zou deze aktie niet van een leien dakje loopen.

Het opzet van de Provincie tot aanwerven van kredieten ten bate van het toerisme heeft met een slag de belangstelling van de gemeenten met toeristisch belang, zelfs van partikulieren, gewekt, omdat er ingezien is geworden hoe de gezamenlijke werking, naast de noodzakelijke zelfstandige aktie, niet anders kan dan doelmatig worden en zijn.

Het gezamenlijk optreden bij Ministerie van Verkeer en bij den Belgisch-Luxemburgschen Dienst voor Toerisme kan niet anders dan terrein veroveren dat indertijd onontginbaar bleek. Het aan-elkaar-toetsen der werking moet stuwten naar bijzondere gezamenlijke propaganda daar waar zelfstandige publiciteit onder het nulpunt zou blijven staan.

De Provinciale Commissie voor Toerisme heeft aldus goed werk geleverd ; zij heeft naast eigen werking, de aanknoopingswerkkrachten op gebied van toerisme.

Naast de bijzondere prijskampen voor toeristische foto's en persartikels, graviteerde de toeristische werking grootendeels om de zeer gekende Belgisch-Engelsche publiciteit in Engeland,

tot welker kosten de Engelsche Spoorwegmaatschappijen breed hebben medegeholpen zoo moreel als stoffelijk.

Het stichten van de officieele Provinciale Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer zal alle werking ten bate van het toerisme, zoo van officieele als private zijde, coördonneeren zooveel als dat kan. Wat zij stellig doen zal, dat is voor de provincie naar gezamenlijke maar steeds doorslaande publiciteit streven, zoodat alle met— het —toerisme— verband— houdende bedrijven en industrieën hierdoor in aktie blijven en verder uitbloeien. Wat meer is, daar waar de propaganda voor onze provincie nog niet binnendrong, kan de Vereeniging aan reeds bestaande organismen aanwijzingen geven, maar ook zelf werkdadig optreden, zoo in tentoonstellingen, jaarbeurzen, verspreiden van bijzondere brochure's enz. enz.

Weze niet vergeten te melden, nog andere werking vanwege de Provincie: betere spoorregeling, inrichten van autobusritten door de N.M.B.S., deelneming aan de Internationale Tentoonstelling van Parijs, betere wegen en dies meer.

ONDERWIJS.

HOOGER ONDERWIJS.

1. — Instelling.

De eerste Belgische wet op het hooger onderwijs « Organieke wet op het Hooger Onderwijs op Staatskosten », dagteekent 27 September 1835, en werd door de wet van 15 Juli 1849 gewijzigd.

Beide wetten werden vervangen door de « Wet op het begeven van de academische graden en op het programma der hoogeschoolexamens », gedagteekend 10 April 1890 — 3 Juli 1891.

De jongste wet op het hooger onderwijs dagteekent 21 Mei 1929.

2. — Centrale Examencommissie.

Alle wettelijke academische graden kunnen, buiten de hoogeschoolen, ten overstaan van de door de Regeering ingestelde Centrale Examencommissie (vroeger « Middenjury ») worden verworven.

Jaarlijks, houdt deze Commissie twee zittingen: de eerste in Juli-Augustus, de tweede in October-November.

De inschrijvingen van de kandidaten worden op het Provinciaal Bestuur opgenomen door een beambte bij dit Bestuur, door den Minister van Openbaar Onderwijs daartoe aangesteld.

3. — Ondersteunde instellingen.

De Provincie West-Vlaanderen verleent jaarlijks een toelage aan de V.Z.W. « Vlaamsche Leergangen te Leuven » en aan de Centrale Hoogeschool voor Christelijke Arbeiders te Heverlee (Leuven).

Studiebeurzen worden aan de in West-Vlaanderen wonende leerlingen van voormelde hoogeschool en van de Arbeiders-hoogeschool te Ukkel, toegekend.

De Provincie West-Vlaanderen ondersteunt verder het Maatschappelijk Geneeskundig Sekretariaat voor vroedvrouwen en verpleegsters, te Gent gevestigd, alsook alle in West-Vlaanderen gelegen Gewestelijke Maatschappelijke Scholen.

MIDDELBAAR ONDERWIJS.

Het principie van Vrijheid van onderwijs door de Belgische Grondwet gehuldigd heeft den grondslag gelegd tot ontwikkeling van het Middelbaar Onderwijs in België.

Vanaf het jaar 1830 ontstonden in de Provincie West-Vlaanderen talrijke Colleges onder dewelke het Klein Seminarie te Roeselare, in 1806 opgericht en definitief heropend in Januari 1830, een der meest bloeiende is. Het bevat een gesubsidieerde middelbare landbouwschool, een handelsafdeeling met drie klassen van Moderne Humaniora, plus een hogere handelsklas waar de leerlingen het programma van het volledig handelsonderwijs en de wiskunde van de volledige humanioraklassen kunnen volgen — een volledige afdeeling van Grieksch-Latijnsche Humaniora — een afdeeling voor wijsbegeerte.

Thans telt de provincie 16 colleges. Tot in het jaar 1926 besteedde de Provincie een zekere som voor het toekennen van studiebeurzen aan inwonende leerlingen dezer onderwijsinstellingen.

Van af het jaar 1850 werd het Middelbaar Onderwijs in België wettelijk geregeld. Tengevolge van de wet van 1 Juni 1850 verleenden enkele steden en gemeenten uit de Provincie nl. Kortrijk, Tielt, Poperinge, Izegem, Blankenberge en Waregem hun patroneering aan private inrichtingen voor Middelbaar Onderwijs.

Een tweede gevolg van de wet van 1 Juni 1850 was de oprichting van Koninklijke Athenea en van Rijksmiddelbare jongensscholen.

In de Provincie West-Vlaanderen noteerde men de oprichting van het Koninklijk Atheneum te Brugge (K.B. 3-9-1850 — de Rijksmiddelbare Jongensschool te Brugge (K.B. 3-6-1851) — te Veurne (K.B. 7-7-1851) — te Ieper (K.B. 30-10-1851) — te Nieuwpoort (K.B. 26-3-1855).

Een nieuwe wet op het Middelbaar Onderwijs, verschenen den 15 Juni 1881, liet de vermeerdering toe van het getal Koninklijke Athenea en Rijksmiddelbare jongensscholen, alsook de oprichting van Rijksmiddelbare meisjesscholen.

Dit gaf aanleiding tot oprichting van een Koninklijk Atheneum te Oostende en te Ieper (Kon. Besl. 9 Sept. 1882) (het Kon. Atheneum te Ieper bestaat evenwel niet meer), en tot oprichting van rijksmiddelbare jongensscholen te Kortrijk, te Meenen en te Blankenberge, en rijksmiddelbare meisjesscholen te Brugge, te Nieuwpoort en te Oostende.

Na den oorlog kwamen tot stand de rijksmiddelbare jongensscholen te Moeskroen en te Poperinge en aan de rijksmiddelbare jongensschool te Meenen werd een afdeling voor meisjes toegevoegd.

Dat al deze onderwijsinstellingen zoowel vrije, als gepatroneerde en officieele degelijk werk opleveren, wordt bewezen door het getal leerlingen die deze instellingen bezoeken.

Van het gehalte der studiën leggen de uitslagen der hoogeschoolexamens getuigenis af (het aantal oud-leerlingen van

colleges, die slaagden in hun jaarlijksche examens schommelt gedurende de tien laatste jaren tusschen acht-en-tachtig en vijf-en-negentig per honderd).

LAGER- EN NORMAALONDERWIJS.

De toestand van het lager onderwijs, na de Belgische omwenteling van 1830, was niet schitterend in de Belgische provinciën. De Hollandsche Regeering had zich zelf in onze provinciën de uitgebreidste macht toegekend voor de inrichting en de leiding van het onderwijs, voor de benoeming van de onderwijzers in de officieele scholen en had het openen van vrije scholen aan allerhande beperkingen onderworpen.

Wanneer de Voorloopige Regeering door een decreet van 12 October 1830, alle besluiten afgeschaft had die, op welke wijze ook, de vrijheid van onderwijs aan banden legden, troffen vele gemeenten maatregelen die voor het onderwijs schadelijk waren. Zij dankten namelijk onderwijzers af door het Hollandsch Bewind benoemd om ze niet meer te vervangen of in hun plaats onbekwame leerkrachten aan te stellen.

De Regeering trachtte deze schadelijke gevolgen te keer te gaan en slaagde er in dank zij de ernstige medewerking van de provinciale besturen.

In onze provincie steeg het aantal scholen van 420 in 1830 tot 719 in 1840.

De toestand van het onderwijs alhoewel er sedert 1830 een groote krachtspanning gedaan werd liet nog veel te wenschen over.

In 1843, op 6249 milicianen waren er in onze provincie 2933 die geen onderwijs genoten hadden of het weinige dat zij geleerd hadden vergeten waren.

Na het in toepassing treden der schoolwet van 1842, waardoor aan elke gemeente de verplichting werd opgelegd een

lagere school te bezitten in een behoorlijk lokaal gevestigd, moedigde de provincie de gemeenten aan om schoolgebouwen op te richten en ze behoorlijk te bemeubelen.

Tot in 1923 subsidieerde de provincie enkel de werken aan gemeentelijke schoolgebouwen. In zitting van 3 Juli 1923 besliste de provincieraad een toelaag te verleen voor het bouwen, vergrooten, herstellen en meubileren van vrije scholen die aangenomen of aanneembaar zijn.

De uitgaven die, voor gezegde werken, in 1846, 11696 fr. bedroegen stegen in 1930 tot 1.384.000 fr.

Dank zij de aanmoediging van de Provincie alsmede aan het uitwerksel der wet van 1914 die de leerplicht aan al de kinderen van 6 tot 14 jaar oplegde, telde onze provincie in 1932, 806 lagere scholen met 3773 klassen en 118.041 leerlingen.

Indien de provincieoverheid zich beijverde om de stoffelijke inrichting der lagere scholen te bevorderen, verloor zij de opleiding der toekomstige leerkrachten uit het oog niet.

Vanaf het ontstaan der normaalscholen verleende zij studiebeurzen aan leerlingen normalisten; in 1936 beliep het gezamenlijk bedrag dezer studiebeurzen 21.550 fr.

Anderzijds, om de aangenomen normaalscholen, die geen ondersteuning van den Staat genieten, toe te laten zich de onontbeerlijke didactische leermiddelen aan te schaffen om aan hun leerlingen, toekomstige leerkrachten voor de provincie, een degelijk onderwijs te verstrekken, heeft de provincie deze onderwijsinstellingen van af 1886 gesubsidieerd. In 1886 bedroeg deze toelage 6.000 fr. thans beloopt zij 44.625 fr.

LEERGANGEN IN BESTUURSRECHT.

Alhoewel de School voor Bestuursrecht geen eigenlijk provinciaal organisme is, kan er toch op gewezen worden, dat deze

inrichting tot stand kwam op aandringen, en mits den blijvendenden geldelijken steun van de Provincie.

In 1925 opgericht heeft deze school tot hier toe ongeveer 1500 leerlingen geteld, en dit zoowel gemeentebeambten in werkelijken dienst, als candidaten voor een ambt in gemeentelijken dienst.

Bijna bestendig te Brugge, werden de lessen eveneens te Oostende, Kortrijk, Roeselare, Veurne en Ieper ingericht.

Aldus werd aan ruim 300 leerlingen het diploma van bestuursrecht toegekend, en werden de plaatselijke besturen in veel gevallen, in de gelegenheid gesteld, ernstig onderlegde en bekwame titularissen te benoemen.

Daarnevens moeten we nog wijzen op het feit dat de School voor Bestuursrecht om de twee maanden examens inricht voor de gemeentebesturen, die de candidaten gemeente-secretaris of ontvanger aan een ernstig examen willen onderwerpen.

VROEDVROUWENSCHOLEN.

Reeds onder het Fransch Bewind werd de vroedkunde in de Provincie West-Vlaanderen onderwezen. Toen bestond er een « Openbare Cursus in de vroedkunde, voor vrouwelijke leerlingen », bij besluit van 1 April 1806, door den Prefect van het Leie-Departement, in het Sint-Jansgasthuis te Brugge, ingericht.

Onder het Hollandsch Bewind, werd, bij Kon. Besluit van 6 Januari 1823, de verordening op de « Heelkundige school » goedgekeurd.

Bij beslissing van 29 Augustus 1826, door Kon. Besluit van 26 April 1827 goedgekeurd, stelden de Gedeputeerde Staten van West-Vlaanderen een verordening vast op de « School ter aankweeking van heel- en vroedmeesters, vroedvrouwen en apothekers ». De « Openbare Cursus in de vroedkunde » maakte, met bewuste « Kweekschool » één geheel uit.

Bij besluit van 17 Juli 1874, werd, door den Provincialen Raad van West-Vlaanderen, het onderwijs in de vroedkunde gansch heringericht en een verordening op de « Provinciale School voor Vroedvrouwen », aan het Moederhuis van het Sint-Jansgasthuis te Brugge gehecht, vastgesteld.

Naar aanleiding van het Kon. Besluit van 30 December 1884, waarbij de grondslagen voor het infichten van vroedvrouwen-scholen werden vastgesteld, werd de verordening van 1874, door den Provincialen Raad, bij besluit van 23 Juli 1885, gewijzigd, en de Provinciale School voor vroedvrouwen nogmaals heringericht.

Andermaal, werd de verordening, door den Provincialen Raad, bij beslissingen van 21 October 1896, 5 November 1925 en 27 April 1926, gewijzigd en aangevuld.

Koninklijke besluiten van 6 September 1924 hebben de vroedvrouwenexamens vastgesteld, de onderrichtingen omtrent het uitoefenen van het vroedvrouwambt bepaald, het diploma van vroedvrouw-bezoekster en den titel van aangenomen vroedvrouw van den Staat ingesteld.

Tengevolge van moeilijkheden van huishoudelijken aard, in 1927 op de Provinciale Vroedvrouwenschool ontstaan, waardoor tuchtverslapping onder de leerlingen en mistevredenheid bij meesteressen en leerlingen geschapen werden, nog scherper geworden toen, in Oktober 1929, een nieuw schoolbestuurder was aangesteld, dienden, op 16 Januari 1930, de twee meesteressen-vroedvrouwen haar ontslag bij de Bestendige Deputatie in, met het gevolg dat al de leerlingen op één na (23 op 24), de school verlieten en haar meesteressen in het nieuw-gestichte Moederhuis « Sinte-Anna » te Brugge, gingen vervoegen. Dit gebeurde op 17 Februari 1930.

In feite, bestond de Provinciale Vroedvrouwenschool dus niet meer.

De Bestendige Deputatie begon dan in te zien dat het wenschelijk was de Vroedvrouwenschool als Provinciale instelling afteschaffen en ze aan de Openbare Onderstandscmissie te Brugge over te laten.

In zitting van 17 Juli 1930, besliste de Provinciale Raad in dezen zin.

Voortaan zouden er nog alleen studiebeurzen aan de leerlingen worden verleend.

Thans bestaan er in de Provincie West-Vlaanderen twee vroedvrouwenscholen, beide te Brugge gevestigd : Sinte-Anna-rei (vrije instelling) en Oostmeersch (hangt af van de Onderstandscmissie Brugge).

TECHNISCH ONDERWIJS.

Vóór den oorlog werden in de begrotingen van de Provincie, tot aanmoediging van het technisch onderwijs, sommen ingeschreven, gaande van 13.500 fr. tot 57.700 fr. in 1914.

De provinciale toelagen werden echter niet volgens bepaald vastgelegde regelen berekend en toegekend : naar gelang de noodzakelijkheden van het onderwijs en de beschikbare credieten, werd de provinciale tusschenkomst door de Bestendige Deputatie vastgesteld en uitgekeerd.

Eerst in zitting van 14 Juli 1908 besliste de Provinciale Raad de tusschenkomst van de Provincie als volgt te regelen :

1/6 van de sommen ingeschreven op de begrotingen van de Nijverheids- en Beroepsscholen.

1/12 van deze der Teekenscholen.

1/15 van deze van de Muziekscholen.

De Raad besliste tevens eene bijzondere commissie aan te stellen om, samen met de Bestendige Deputatie, het vraagstuk van de te verleen toelagen voor vakonderwijs, in te studeeren.

De voorstellen van deze commissie, voorgedragen en aangenomen in zitting van den Provincialen Raad, van 15 Juli 1909, wijzigden lichtelijk de vorige regeling, en stelden het quantum van de tusschenkomst als volgt vast :

1/6 van de gewone uitgaven van de Nijverheids- en Beroepsscholen.

1/12 van deze der Muziek- en Teekenscholen.

Bovenstaande manier van berekenen der toelagen bleef van kracht tot na den oorlog. Enkele nieuwe bepalingen werden ingevoerd, aangaande minimum en maximum van de toelagen, doch aan de basis zelf van de tusschenkomst werd niets veranderd.

In de na-oorlogsche periode heeft het vakonderwijs eene geweldige uitbreiding genomen. De hieronderstaande opgave van de voorziene kredieten ten gunste van het technisch onderwijs is er een treffend bewijs van.

α) Muziek- en Teekenscholen :

In 1914 :	12.500 fr.	In 1928 :	86.000 fr.
1920 :	12.000 fr.	1929 :	86.000 fr.
1921 :	15.000 fr.	1930 :	125.000 fr.
1922 :	54.000 fr.	1931 :	150.000 fr.
1923 :	60.000 fr.	1932 :	150.000 fr.
1924 :	50.000 fr.	1933 :	120.000 fr.
1925 :	65.000 fr.	1934 :	120.000 fr.
1926 :	85.000 fr.	1935 :	120.000 fr.
1927 :	80.000 fr.	1936 :	115.000 fr.

Er valt op te merken dat de kredieten, bij toepassing van een algemeenen maatregel, sedert het jaar 1933 met 25 % werden verminderd.

b) Nijverheids- en Beroepsonderwijs :

In 1914 :	45.200 fr.	In 1928 :	1.492.500 fr.
1920 :	49.000 fr.	1929 :	2.645.000 fr.
1921 :	108.000 fr.	1930 :	4.380.700 fr.
1922 :	437.000 fr.	1931 :	5.010.700 fr.
1923 :	445.000 fr.	1932 :	6.772.700 fr.
1924 :	468.500 fr.	1933 :	7.535.357 fr.
1925 :	838.500 fr.	1934 :	3.486.625 fr.
1926 :	1.169.700 fr.	1935 :	3.486.625 fr.
1927 :	1.410.000 fr.	1936 :	3.478.800 fr.

Zelfde opmerkning als voor de Teeken- en Muziekscholen.

In zitting van 7 Juli 1920 besliste de Raad het beperkend crediet af te schaffen, met dien verstande dat enkel deze scholen de toelagen zouden genieten, welke vanwege hunne respectieve gemeentebesturen, de bizonderste belanghebbenden bij de zaak, ten minste eene gelijke tegemoetkoming bekomen.

Naarmate de bestaande vakscholen zich herinrichtten en nieuwe tot stand kwamen, groeide ook de belangstelling van de Provinciale Raadsleden voor dit belangrijk vraagstuk van de opleiding der jeugdige ambachtlieden, zoodat in zitting van 20 December 1921 van den Provincialen Raad, nogmaals wijzigingen werden gebracht aan het bedrag van de provinciale toelagen.

Volgende nieuwe regeling werd alsdan aangenomen :

In plaats van 1/6 van de gewone uitgaven welke in aanmerking kwamen voor de vaststelling van de staatstoelagen, werd de tusschenkomst van de Provincie, van het jaar 1922 af, geregeld als volgt :

40 % op de jaarwedden uitbetaald aan het onderwyzend personeel van de Nijverheidsscholen;

30 % op de jaarwedden uitbetaald door de Beroepsscholen aan hun onderwijzend personeel;

40 % op de andere gewone uitgaven;

30 % op de buitengewone uitgaven.

De toelagen ten gunste van de Muziek- en Teekenscholen werden gebracht op 1/6 in plaats van 1/12 van de gewone uitgaven, welke in aanmerking komen voor de vaststelling van de staatstoelagen.

Deze regeling voor de Muziek- en Teekenscholen is tot op heden van kracht gebleven, met dien verstande dat de aldus bekomen provinciale toelagen, sedert het jaar 1933, met 25 % worden verminderd.

Naarmate de vakscholen aangroeiden in getal en belangrijkheid, steeg ook het bedrag van de provinciale hulp gelden en het bleek noodzakelijk zich niet meer uitsluitend te vergenoegen met de aanduidingen verschaft door den Inspectiedienst van den Staat om de toelagen van de Provincie vast te stellen.

De Provincieraad besliste dan ook eenen provincialen inspectiedienst in te richten, onafhankelijk van, doch in samenwerking met dezen van den Staat.

Een provinciale opziener, en later (in 1931) een provinciale opzienster, werden benoemd om toezicht uit te oefenen over het beroepsonderwijs in de Provincie, en de schoolbesturen in hunne zware taak ter zijde te staan.

Deze maatregel heeft ongetwijfeld veel bijgedragen tot de verdere uitbreiding en de degelijkheid van het vakonderwijs in de provincie.

Achtereenvolgens nam de Provinciale Raad volgende nieuwe beslissingen :

1. — De uitbetalingen van de provinciale hulp gelden zullen geschieden door middel van driemaandelijksche uitbetalingen.

In 't begin van de drie eerste kwartalen van het schooljaar telkens een vierde van het bedrag van de toelage van vorig jaar; daarna, en na vaststelling van de gewone toelage voor het overeenkomende jaar, het saldo;

2. — De provincie zal tusschenkomen in de werkingskosten van normaal- en vacantieleergangen voor het beroepsonderricht;

3. — De provincie komt tusschen, ten bedrage van $1/6$, in de huurwaarde van de onroerende goederen, uitsluitend gebruikt voor het vrij ondersteund technisch onderwijs.

4. — Aan de teeken- en nijverheidsscholen wordt de verplichting opgelegd leergangen in te richten over toegepaste kunst;

5. — Het visscherijonderwijs zal aangemoedigd worden door het inrichten van de visschersberoepsscholen en het verleenen, benevens den Staat, van eene opleidingspremie aan den baas en het lavertje;

6. — Van de leeraars uit het technisch onderwijs zal een provinciaal bekwaamheidsdiploma worden geveegd.

Ten einde het programma op te maken van het examen, tot het bekomen van het gezegd bekwaamheidsdiploma, werd een Bestendige Provinciale Commissie van het Vakonderwijs opgericht.

Deze Commissie is tevens belast met alle kwesties welke haar, in zake beroepsonderwijs, door de Bestendige Deputatie worden toevertrouwd.

Een onderafdeeling van deze Commissie is belast met de studie van het Individueel Vakonderwijs aan jonge Vlasbewerkers.

Een reglement, betreffende tot dit onderwijs, werd in 1930

opgesteld, en voorziet, benevens de maatregelen tot het verzekeren van een degelijk onderwijs, het bedrag van de toelagen welke, per jaar, en na het examen, aan de onderscheidene contractanten kunnen verleend worden.

Volgend getal leerovereenkomsten, voor een duur van twee jaar, werden reeds afgesloten :

Jaar 1931 : 11	Jaar 1933 : —	Jaar 1935 : 50
1932 : 1	1934 : 11	1936 : 77

7. — Van het jaar 1930 af worden ook, benevens de tot dan toe reeds aangenomen hulp gelden ten gunste van het technisch onderwijs, in zekere gevallen, en voornamelijk met het oog op het uitbreiden van gewestelijke beroepsscholen, bijzondere tegemoetkomingen verleend om de bouwkosten te helpen dekken.

Van 1930 tot 1936 werd hiervoor eene som van 5.843.632 fr. besteed;

8. — Eene tusschenkomst van 80 % wordt verleend in de uitgaven veroorzaakt door het inrichten van tijdelijke leergangen.

Tot in Maart 1933 werd het technisch onderwijs door geen wet, geen Koninklijk besluit, geen ministerieel besluit geregeld.

Eerst op 9 Maart 1933 werd door een K. B. den grondsteen gelegd voor de verdere inrichting van den dienst voor het technisch onderwijs. Sedert dezen datum verschenen meerdere besluiten en onderrichtingen : ze werden samengeordend en op 15 November 1934 uitgegeven in de « Code van het Technisch Onderwijs ».

Deze opeenvolgende besluiten noodzaakten over 't algemeen een aanpassing van het provinciaal reglement.

Op 22 November 1933 ging de Provinciale Raad over tot eene herziening van het regiem van de provinciale toelagen.

Daar de Staat zijne tusschenkomst in de wedden van het personeel der beroepsscholen verhoogde, ging de beslissing van den Raad hoofdzakelijk over de vermindering, in dezelfde mate, van het provinciaal aandeel in deze wedden, doch de aldus verwezenlijkte besparing wordt opnieuw aangewend om tot een hooger bedrag tusschen te komen in de gewone werkingskosten van de scholen.

Tot slot worde nog gewezen op den aangroei van het getal inrichtingen voor beroepsonderwijs, van 1914 tot 1936.

In 1914 telde West-Vlaanderen :

- 8 Nijverheidsscholen;
 - 9 Beroepsscholen voor jongens;
 - 4 Vakteekenscholen;
 - 11 Academiën voor Schoone Kunsten of Teekenscholen;
 - 8 Visschersscholen;
 - 6 Meisjesberoepsscholen of -leergangen;
 - 14 Huishoudklassen.
- Totaal : 60 inrichtingen met ongeveer 4.500 leerlingen.

In 1936 telt West-Vlaanderen :

- 6 Nijverheidsscholen;
 - 6 Vakteekenscholen;
 - 34 Beroepsscholen voor jongens;
 - 9 Visschersscholen, waarvan 2 daginrichtingen;
 - 12 Academiën voor Schoone Kunsten;
 - 51 Meisjesberoepsscholen;
 - 23 Huishoudklassen.
- Totaal : 141 inrichtingen met ongeveer 12.900 leerlingen.

LAND- EN TUINBOUWONDERWIJS.

In de vóór-oorlogsche periode bestonden in de provincie slechts enkele inrichtingen voor landbouwonderwijs, o.a. de Landbouwscholen van Avelgem, Nieuwpoort en Kortemark.

Na den oorlog werd echter, door het privaat initiatief, geleidelijk tot de oprichting van landbouwscholen en -leergangen overgegaan. Deze pogingen werden evenwel door de Provincie krachtig ondersteund.

Ten getuige van de belangrijke ontwikkeling van het landbouwenderricht, en de evenredige belangstelling van de Provincie voor dit slag onderwijs, weze vooreerst gewezen op het bedrag van de kredieten, welke met dit doel in de provinciale begrotingen werden ingeschreven, en van 4.500 fr. in 1920, in stijgende lijn thans 375.000 fr. besommen.

Volgende leergangen bestonden in 1922-1923 :

	Getal Leerlingen	
Landbouwberoepsscholen van den lageren		
graad voor jongens	49	1096
Landbouwscholen van den lageren graad		
voor meisjes	2	48
Gewestelijke Landbouwscholen	3	54
Bestendige Landbouwscholen van den lage-		
ren graad voor jongens	3	100
Bestendige Landbouwscholen van den lage-		
ren graad voor meisjes.	1	66
Reizende Landbouwhuishoudscholen	9	127
Normaalleergang voor jongens	1	125
	—	—
	68	1616

en in 1936 :

Lagere Landbouwafdeelingen	60	1050
Lagere Landbouwhuishoudafdeelingen . .	13	234
Gewestelijke Landbouwscholen	5	103
Gewestelijke Landbouwhuishoudscholen . .	2	60
Rondreizende Landbouwhuishoudscholen . .	9	143
Normaalleegang voor jongens	1	32
Middelbare Landbouwscholen	3	169
Middelbare Landbouwhuishoudscholen . .	3	123
Middelbare Tuinbouwschool voor jongens	1	69
Middelbare Tuinbouwschool voor meisjes .	1	
	<hr/>	<hr/>
	98	1983

Benevens de hoogergenoemde kredieten voor landbouw-
onderwijs, en de jaarlijksche toelage van 7.500 fr. ten gunste van
het Provinciaal Verbond van het Werk van den Akker en den
Haard, worden door de Provincie o.m. twee provinciale comité's
gefinanceerd, nl.

**α) Provinciale Commissie der prijskampen voor vruchten te velde
en Landbouwvoordrachten van West-Vlaanderen.**

De Bestendige Deputatie heeft in 1921 eene commissie inge-
steld die zich speciaal zou onledig houden met al wat de verbe-
tering der veldvruchten betreft.

Verscheidene jaren naeen heeft deze commissie onder de
landbouwers prijskampen uitgeschreven voor vruchten te velde
wassend, ten einde de voordeelen, spruitend uit het aanwenden
van uitgelezen zaai- en plantgoed, te doen uitschijnen.

Naderhand heeft zij dit stelsel veranderd in proeftuinen
aangelegd om allerhande vruchten aan proeven op variëteit en
op bemesting te onderwerpen, ten einde de landbouwers toe

te laten de beste soorten en de meest economische bemesting te onderscheiden.

Sedert vier jaar heeft deze commissie daarenboven eene werking ingezet om de teelt van gerst, bijzonderlijk voor de brouwerij, in goede voorwaarden bij onze landbouwers te doen ingang vinden en te verspreiden.

Van eenen anderen kant richt zij jaarlijks voordrachten in waar boeren en boerinnen in hunne gilde over allerlei punten van landbouwbelang nuttige wenken en onderrichtingen ontvangen.

Bedoelde commissie telt onder hare leden rijksagronomen, landbouwingenieurs en andere vooraanstaande personen uit de landbouwwereld.

Hare werkingsmiddelen komen voornamelijk van de Provincie fondsen; zij ontvangt ook steun van het Departement van Landbouw en van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek.

b) Provinciaal comité tot bevordering van tuinbouw en kleinveeteelt.

Het Provinciaal Comité tot bevordering van Tuinbouw en Kleinveeteelt werd ingesteld, bij beslissing van den Provincialen Raad, op 24 Juli 1924.

Bij de stichting was het doel dezer instelling alleen de uitbreiding van den tuinbouw, met het oog op het uitvoeren van vruchten en groenten naar Engeland.

In zitting van 6 Juli 1926 werd het krediet van 17.500 fr. voorzien in de begrooting voor 1927 ten gunste van dit Comité, vermeerderd tot 23.500 fr. en kreeg het Comité opdracht insgelijks de mogelijke uitbreiding van de kleinveeteelt in aanmerking te nemen, door het stichten en bevorderen van kweeksyndicaten tot verbetering van hoenderen, geiten, konijnen, hon-

den van het Belgisch trekras ; het inrichten van uitlezingsstations ; het stichten en bevorderen van landbouwgemeenschappen van verzekering en herverzekering en van syndicaten tegen de sterfte onder de geiten.

De kredieten, ingeschreven in de provinciale begrotingen, ten gunste van dit Comité, waren sedert 1927 de volgende :

In 1928 :	49.500
1929 :	49.500
1930 :	101.750
1931 :	116.750
1932 :	116.750
1933 :	87.562,50 (vermindering der kredieten met 25 %)
1934 :	87.562,50
1935 :	87.562,50
1936 :	37.562,50

Er worde opgemerkt dat de toelage van 67.500 fr., door het Comité jaarlijks verleend aan het Provinciaal Verbond der Geiten- en Schapenweesijndicaten van West-Vlaanderen, sedert het jaar 1936 wordt voorzien in een speciaal artikel van de provinciale begrooting.

De werking van het Comité bestaat hoofdzakelijk uit het volgende :

a) inrichten van kosteloze voordrachten over tuinbouw, kleinveeteelt in de onderscheidene tuinbouwgiiden en kleinveebonden.

b) ondersteunen van de lessen over tuinbouwkunde, gegeven in de lagere landbouwfdeelingen, in de Middelbare Landbouwscholen ; subsidieeren van de Gewestelijke Tuinbouwscholen.

c) aanleggen en ondersteunen van model-boomgaarden.

d) subsidieeren van de provinciale verbonden voor neerhofdierenteelt, hofbouw, enz...

In 1935 heeft het Comité een nieuw werkplan aangevat, nl. de ondersteuning, door proefnemingen en voorlichting, van de Westvlaamsche bloembollennijverheid.

Te Roeselare werden proefvelden aangelegd, en vele onderzoeken hebben reeds tot interessante vaststellingen geleid.

HALFBLOEDPAARD.

Hierbij dient nog aangestipt dat dit jaar eene maatschappij zonder winstbejag werd gesticht met het doel het kweken van het halfbloedpaard in West-Vlaanderen te bevorderen en aan te moedigen. Begonnen met een bijzondere gift en ondersteund door eene jaarlijksche toelage der provincie belooft deze instelling het halfbloedpaard dat voor bijna de acht tienden in West-Vlaanderen gekweekt wordt eene aanzienlijke rol te doen spelen en de plaats in te nemen van de ingevoerde Poolsche en Iersche paarden van dit slag voor het leger.

ONZE LANDBOUW IN DE ALGEMEENE ECONOMIE.

Op de merkwaardige beteekenis onzer provincie ten overstaan der algemeene landbouweconomie in het land, moest zeker hier nadruk gelegd worden. Het dunkt me echter te kunnen verwijzen naar de redevoering door mij uitgesproken den 1 oktober 1934 omtrent den landbouw in West-Vlaanderen.

KUNST, WETENSCHAP EN LETTEREN.

Daar waar de Provincie rond 1923 slechts 3.000 fr. verleende ten bate van het bibliotheekwezen, gaf ze reeds in 1931 de som

van 138.000 fr. uit. De crisismomstandigheden hadden natuurlijk voor gevolg, dat het krediet voor vermindering aangesproken werd. Thans gaat het krediet terug omhoog naar 150.000 fr.

De werking op het gebied van bibliotheken bepaalt zich niet tot het uitdeelen van toelagen voor dit of geen initiatief of deze of geene afdeling. Er wordt werkdadig gewerkt ter verbetering van het bibliotheekwezen, door raad in keus van de lectuur, door allerhande vingerwijzigingen voor werking en uitbreiding, door geven van cursussen en studiedagen, door verspreiden van onderrichtende en vormende lezing. Een Provinciale Commissie regelt deze werking.

Anderzijds heeft de Provincie premiën toegekend voor studies over oude oorkonden, voor gemeenteschiedenissen en folklore (in 1932 : 5000 fr.)

Ook voor de vakboeken over de nijverheid en handel uit de Provincie werden premiën verleend (in 1931 en 1932 : tot 11.000 fr.)

Een vijfjaarlijksche prijs met bijkomende premiën, werd in 1925 ingesteld ten bate van de verschillende vertakkingen van de kunst.

Anderzijds werden aan de letterkundige en kunstminnende kringen toelagen verleend, waarvan het bedrag geschommeld heeft van 0 à 16.000 fr. en van 16.000 fr. tot 52.500 à 60.000 fr. Kringen als Davidsfonds, Hoogeschooluitbreiding, Arbeidersopvoeding, Willemsfonds, enz., bekwamen regelmatig toelagen. Dank zij de vruchtbare werking van de Provinciale Tooneelcommissie heeft het dilettantentoneel een merkeliijken vooruitgang kunnen boeken.

Ook het beroepstoneel werd ondersteund o.a. het Volkstoneel.

De Provincie heeft een groot aandeel gehad in het oprichten van het standbeeld aan dichter Guido Gezelle en in het inrichten van het Gezellemuzeum.

Al waar het eenigszins mogelijk is geweest, wetenschappelijke uitingen te subsidieeren, heeft de Provincie, in de mate van haar kunnen, een steentje bijgebracht. Zij heeft gestaan voor groote materieele nooden, maar haar betrachten om ook de geestelijke nooden te kennen en zooveel mogelijk te lenigen is zeker loffelijk geweest.

WERKING VAN HET PROVINCIAAL COMITE VOOR MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN.

De **Koninklijke Commissie voor Monumenten** werd gesticht door Koninklijk besluit van 7 Januari 1835. Deze Commissie heeft voor zending haar advies uit te drukken betreffende de herstelling der monumenten in het land, welke merkwaardig zijn door hun oudheid, hun geschiedkundig karakter of hun kunstwaarde; eveneens over de plannen tot opbouw en herstelling der gebouwen van den eeredienst.

Door een Koninklijk besluit van 31 Mei 1860 werden de **Comités** der briefwisselende leden van de Koninklijke Commissie voor Monumenten ingericht. Deze comités vergaderen in ieder provincie, onder voorzitterschap van den Gouverneur.

De toenmalige Gouverneur van West-Vlaanderen, M. Vrambout, heeft in het Bestuurlijk Memoriaal van 1861 (bl. 349) op 1 September, een omzendbrief laten verschijnen waarin de samenstelling en de zending van het comité der briefwisselende leden van West-Vlaanderen werd bekend gemaakt. De burgemeesters, schepenen, arrondissementscommissarissen en leden der kerkfabrieken werden verzocht de briefwisselende leden in het uitoefenen hunner zending te helpen en bij te staan.

De eerste briefwisselende leden waren :

E.H. Carton, lid der Koninklijke Academie van België, te Brugge ;
de HH. Croquison, Bouwkundige te Kortrijk ;

Ritter-De Brouckere, ingenieur te Roeselare ;
Steinmetz, oudheidkundige te Brugge;
A. Vanden Peereboom, lid der Kamer van Volksverte-
genwoordigers te Ieper ;
Vande Putte, pastor-deken te Poperinge ;
Weale, oudheidkundige te Brugge.

De H. K. Versnaeyen, bureeloverste der schoone kunsten, letteren en wetenschappen, bij het Provinciaal Bestuur, werd aangesteld als secretaris.

Regelmatig werden in het Bestuurlijk Memoriaal onder-richtingen gegeven om het onderhoud en de bewaring der monumenten en kunstvoorwerpen aan te moedigen en te verze-keren.

Bij Koninklijk besluit van 19 Mei 1912 werd aan de Konink-lijke Commissie voor Monumenten een **Afdeeling voor Land-schappen toegevoegd**. De benoeming van briefwisselende leden in de verschillende provinciën werd in dit zelfde Koninklijk besluit voorzien.

De eerste briefwisselende leden voor West Vlaanderen waren : de HH. d'Arripe, burgemeester De Panne, Kanunnik Hoornaert, letterkundige te Brugge, Iweins d'Eeckhoutte, provin-ciaal raadslid te Ieper, Laigneil, nijveraer te Kortrijk, Reckelbus, kunstschilder te Brugge, en baron van der Bruggen, burgemees-ter te Wingene.

De Bestendige Deputatie besloot in haar zitting van 22 April 1875 aan het Provinciaal Comité voor Monumenten de toelating te verleenen de processen-verbaal zijner vergaderingen te laten drukken. Dientengevolge werd het drukken aangevangen met terugwerking tot de vergadering van 4 Juni 1873. De volledige verzameling der gedrukte processen-verbaal werd sedert dien bewaard.

Van 1883 tot 1887 werden geen zittingen van het Comité gehouden. Evenwel hebben zekere leden, daartoe persoonlijk door het Provinciaal Bestuur aangesproken, verschillende zaken onderzocht en verslagen opgemaakt. Deze verslagen werden naderhand zooveel mogelijk verzameld, en in de bulletijns opgenomen.

Vanaf 1932 werd de provinciale toelage afgeschaft, doch in zitting van 6 October 1936, besloot de Provinciale Raad dat een krediet van 4.500 fr. zou ter beschikking worden gesteld van het Comité om de verslagen van 1932 tot en met 1936 te laten drukken en daarna jaarlijks een krediet van 1500 fr. voor het drukken der verslagen van het loopende jaar.

Mevrouw, Mijne Heeren,

Uit de bovenstaande beschouwingen, uit de werking gedurende eene eeuw mag het besluit getrokken worden dat de provincie haar zending ten gunste van de volksgemeenschap in ruime mate gekweten heeft. Aan de ambtenaren weze voor deze aanzienlijke medewerking de beste dank gezegd.

Wat een verscheidenheid van bedrijvigheden ! Wat een steun aan allerlei uitstallingen van openbaar nut !

Wie ooit het nut der provinciale instellingen mocht betwijfeld hebben, zal, bij het bonte tafereel van verwezenlijkingen, zijn dwaling herkennen en getuigen moeten dat de Staat onmachtig geweest ware de eischen van zoo dicht te benaderen en ze tegemoet te komen.

Het optillen der jeugd, het vormen van arbeidskrachten, in landbouw en nijverheid, het heelen der kwalen, het verzachten der ziekten, het veredelen der geesten, dit alles werd aangeprezen; in dit alles werd verholpen.

En in de toekomst dient het gepleegde werk behouden en voor de weinige aangeroeerde takken, welke de immer bewegende tijd scherper naar het voorplan brengen mocht, zal een frissche inspanning en een goede wil het motto zijn van den Provincieraad. Welke ook de verschillen wezen van opvatting en van beginselen en van middelen, voor eene gedachte is deze algemeene vergadering steeds gewonnen :

de zedelijke en stoffelijke grootheid van West-Vlaanderen.

Mevrouw, Mijne Heeren, in 's Konings naam verklaar ik de gewone zitting van den Provincialen raad voor geopend.
